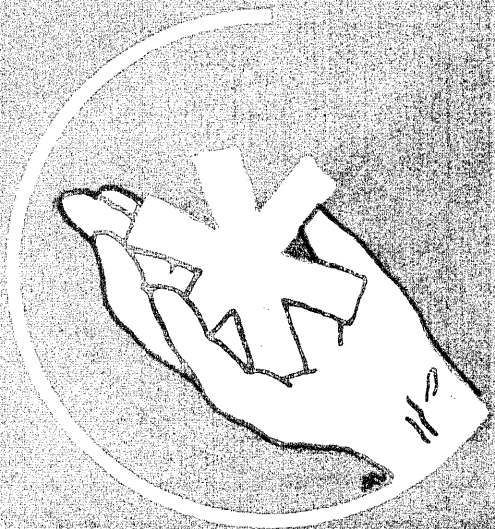

Nr. 5 MAI 1966

SISUS:

- H. Adamson: Ulgusse. Luuletus.
Hardusmin. A. Jaakson: Eesti noorsoole. Artikkel.
Jaan Pert: Ants Laikmaa. Artikkel.
K. Lipping: Rannal. Luuletus.
Arvi Moor: Kaks kaasaegset. Intervjuu.
Aug. Meikop: Kodu ehtimas ja küla kaunistamas. Artikkel.
Elmo Ellor: Matkajad, sammud senitallamata radadele! Artikkel.
Elmo Ellor: Miniatüüre.
Noor tuuletallaja: Ligindagem ilu elule. Artikkel.
Frieda Selg: Eelmäng. Novelli järg.
H. Adamson: Tiik. Luuletus.
Aug. Meikop: Meie talunimi. Artikkel.
Arvi Moor: Sulasrahva pulmalised. Katke.
Frieda Selg: Kodulaul. Luuletus.
Manfred Kyber: Lups. Rongaisa. Huumor.
Noorsoo töomailt. Kirjandust.

Tartu Linnapank

TARTUS, RAEKOJAS, TELEFONID: 2-32 JA 11-32

AKTIVA	Äriseis 31. detsembril 1935. a.	PASSIVA	
Kassa	57.105.95	Põhikapital	173.542.41
Hoiuarved	706.703.01	Tagavarakapital	30.170.—
Väärtpaberid	129.929.28	Amortisatsioonikapital	8.535.64
Väärtused	820.60	Hoiusummad	3.761.542.60
Diskonteeritud vekslid	2.538.057.46	Võlad teistes krediidi- asutistes	1.22
Tähtajalised laenud	45.270.—	Korrespondendid	36.216.81
Kontokorrent laenud	578.851.15	Väljaantud garantiid	42.105.44
Korrespondendid	74.139.84	Mitmesug. kreditorid	3.000.—
Garantii deebitorid	42.105.44	Tuleva aasta tulud	26.098.16
Mitmesug. deebitorid	3.000.—	Muud passivad	59.470.22
Vallasvara	15.004.15	Puhaskasu	50.707.04
Muud aktivad	403.56		
<u>K o k k u</u>	<u>4.191.390.44</u>	<u>K o k k u</u>	<u>4.191.390.44</u>

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

käib põhimõtte järele: **Suurim vastupidavus**
Kõrge elegants
Kõige odavamad hinnad

**Valmistatakse kvaliteedilt võrdselt parimale
välismaa kaubale**

ülikonnariiet, püksi-, mantliriidet, kleidi-, kostüümi-
ja mantliriidet. Kõiki vormiriiete sorte, õppurite riidet
j. n. e.

Tarvitades välismaa kaupu voolab meile raha üle piiri,
suureneb järjest töötute arv, jääb vaeseks maa ja rahvas.

Seepärast ärge ostke välismaa saadusi, vaid ostke ainult
kodumaa kaupu!

Passiivne kaubabilanss on võrdne riigi hukatusele!

TALLINNAS, 10. JUUNI 1936

8. AASTAKAIK

Hendrik Adamson

Ulgusse'

Na' käisive kateksi: esä
 kui vana uibukand,
 tüdar, ubinepunatse' põse'
 ja palmik kui rotiänd.

Kandlemängjä olli vana —
 puuõosen kui vilistess tuul,
 tütre laul olli kullelde kenä,
 kui suhkur sulas' suun.

Es vaate kennigi esä,
 kelle ots oli murede күnt,
 aga tütre punatse põse
 iist sadas' mõnigi münt.

Kõrd tuli ütsinda tüdar.
 „Kos vana jäi?“ — „Kadunu.“
 Täis raha veereni kübar,
 kui taevast os sadanu.

Käis mõni aig ümmer väike,
 sis tekksi kae pääle laits
 ja nagu ennegi käike
 na' käisive ulgussit kaits.

Haridusminister kol. A. JAAKSON

Enesekasvatamine ja vaimne täiendamine on kõigi kodanikkude ülesanne, eriti on see aga noorte ülesanne, sest noorusaeg on kasvamise, enesearendamise ja jõudude kogumise aeg, aga ka oma vaimsete jõudude ja kehaliste võimete ülesehitavale tööle rakendamise aeg.

Noorusajal on vaja valmida tuleviku ülesandeile ja kohustustele. Noorusajal on vaja täita ka noorusaja — oleviku ülesandeid, sest igas eas kuuluvad täitmisele omad ülesanded, nagu ka rahva igal põlvel on täita oma ajaloolisi ja rahvuslikke kohustusi rahva elu igaviku sihis. Nagu ükski põlv ei või edasi lükata oma kohustusi järgnevale põlvele, nii ei või ka noored viivitada noorusaja kohustuste täitmi-

Eesti noorsoole

sega. Eesti noored! Olge tuleviku kõrgete sihtide arendajad ja suurte mõtete loojad. Aga olge ka oleviku elu edendajad. Olge tegevad noorusajal kodumaa edasiehitamise pühas töös!

Meie oma riik kutsub noori, kutsub meid kõiki ühiselt ja üksmeelselt ülesehitavale tööle. Meie rahvuslikud elusihid määravad noorte arenmise, kasvatamise ja tegevuse alused. Meie oma riik kohustab meid. Meid kohustavad ka eelmised põlved ja vastutus järgnevate põlvede ees. Seda kutsumust ja kohustust tunnevad noored; see kutsumus avaldub noorte hinges ja kohustus selgub noorte teadvuses.

Haritud inimestena ja loominguilise tegevusega kindlustavad noored meie rahva ja riigi tulevikku ning loovad juurde uusi rahvuskultuurilisi väärtusi õnneks ja õitsenguks oma rahvale ja omapäraseks täienduseks üldistele kultuurivaradele. Kasvatatud inimestena õilistavad noored ühiskondlikku elu. Püsiva tööga saavutavad noored uusi majanduslikke väärtusi.

Teadus, kasvatus ja töö viivad elu edasi. Haritud ja kasvatatud inimestena ja loova tööga ehitame enestele ise ja jätame järgnevale põlvele jäädavad mälestusmärgid. Need on ilusad kodud, õitsevad aiad, viljakandvad põllud, korrastatud ja täiuslikud majapidamised ja ettevõtted.

Soovin noortele palju jõudu enesearendamiseks, püsivust loovaks tööks ja õnne elus!

A. Jaakson
Haridusminister.

Ants Laikmaa

J. PERT

Vanameister Ants Laikmaa (Laipman) astus hiljuti üle oma 70. eluaasta, jõudes ikka, mil juba kõike vaadeldakse minevikust, mil elutöö arvatakse lõpetatuks ja päevi ees nähakse vanaduse rahus.

Ants Laikmaa on siin aga harukordne erand. Ta nooruslik käitumine, kergesti sütitivus, oma veenetes ägedus, soe seltsimehlikkus, lakkamatu huumor ja väsimatus vestlejana — kõik see kõneleb muust.

Ants Laikmaa jääb erandiks elulõpuni, nagu ta seda on olnud meil kogu aeg suurisiksusena elus, kunstipedagoogina ja loovkunstnikuna meie kunstipõlul.

Kujutava kunsti alal harukordadel vaid üksikisik on suutnud tõusta oma maa või rahva kultuurelu keskseks, tooniandvaks kujuks, kes võimeline siduma ja lepitema seltskonda kunstiga. Seda näiteks soomlastel on olnud A. Kallen-Kallela, seda on olnud meil Ants Laikmaa. Mitte üksi eestilise visaduse, takistuste ülbe hülgajana, vaid ka julge, võimsa, laiatiivalise lennu võrdkujuks on meile Ants Laikmaa. Paljud meie kunstnikud, käed tühjad, on asunud võõrsile õppima. Oma kutsetuse tähiseil Amandus Adamson võttis ette reisu jala Miitavist Tallinna, Saksamaa on juba läbistanud meie mitmed kunstiõpilased, jala on mõnedki neist teed alustanud Pariisist..., kuid Laikmaa oli see, kes jala kodumaalt läks Düsseldorfis kunsti õppima. Ei ükski kaugus pole olnud küllalt pikk, et teda heidutada.

*

„Juba Düsseldorfis, seal andes mõnele üksikule maalimistunde, tekkis mul mõte ükskord, saanud kõju, seal hakata koguma ja äratama noori talente. Enne Haapsalust Tallinna siirdumist (1903) kuulutasin oma nõust Tallinna eesti- ja saksakeelseis ajalehis ja, saanud paraja jao sooviavaldusi tulla minu kursusele, asusin Haapsalust Tallinna“, kirjutab Laikmaa oma mälestusis oma kunstipedagoogilise õpetegevuse algusest.

Ja ootamatult too arglik algatus kujuneb meile, meie noortele edasipüüdlejatele üldse, kunstiannetele aga eriti, meie esimeseks suurejooneliseks kunstikooliks, kus saadakse õhutus ja julgustust, äratust ja rahvuslikku kasvatust.

Laikmaa ateljee kujuneb meie ärkava intelligentsi rahvustule lätteks ja nagu läbi-

H. HALLISTE

Ants Laikmaa (skulptuur)

käigukohaks. Tema kunstikoolis on õppinud umbes 1000 noort. Nende seas kümned on tõusnud meie tänapäeva kunsti kandvateks nimedeks, veel rohkem, kes siin on saanud äratust, on rakendunud rakenduskunsti aladele. Ülejäänud — on valgunud kõige mitmesugusematele aladele, viies kaasa siit tuld.

Ed. Virgo, „Esto-Muusika“ direktor Pederal, proua piiskop Kukk, ärimees Lausson, proua Puhk, arhitekt Liius, paljud näitlejad ja riigitegelased on kunagi olnud Laikmaa kunstikoolis.

Selle intensiivne tegevus kestis kuni kunstikool „Pallase“ alguseni, ka veel iseseisvuse esimesil aastail. „Pallase“ esimese lennu andekamaid väljalendajaid Kuno Veeber jääb ka Laikmaa kooli suureandeliseks edasiviljeldajaks, viimase põhiline mõju jääb maksma Veeberi loomingusse kogu ulatuses.

Kuid mitte ükski eestlased, vaid ka baltisaksa noori võsuid leiame Laikmaa ateljees, kes oma seisuse ja vanemate häämistasuseks ses revolutsioneeruvad, kelle kodurahu Laikmaa liberaalsete vaadete mõjul on kauaks, kui mitte igaveseks häiritud.

Baltisaksa päritoluga Laikmaa kunstiõpilasist võrsub sakslasile isegi küllalt praegu tuntud ja „Kolmandas riigis” hinnatud maaliija von Kursell, kelle fähreri-joonistused mõni aeg tagasi ilutsesid Berliini pildiajakirjade lehekülgedel. Ka saksa kuulsus Rosenbergil on vististi kokkupuuteid olnud Laikmaaga ja selle ateljeeaga omal ajal.

Meie kunstnikest, kes Laikmaa ääsitules karastatud ja äratatud, oleks märkida: A. Uurits (+), O. Kallis (+), A. Müllber (+), V. Tuul (+), P. Burman (+), Lukk (+), N. Triik, O. Kilgas, A. Kalmus, A. Krims, N. Kull, K. Veeber (+), A. Vaga, H. Halliste, Võerahansu, Brinkmann, Funk-Sädek, K. Burman, Sepp-Schmidt, A. Greenberg, Kõrge jt.

Sellestki loetelust püsib näiteks, et Laikmaa kool on annud meile arvukalt andeid.

*

Laikmaal oli talle omane õpetusviis. Akadeemias, kunstikooles maksev õpetamine, kus õpilasi pandi joonistama kipsornamente, -mudeleid, -esemeid ja -inimkeha osi — selle Laikmaa hülgas. Elav mudel (modell) oli see, kellega õpilasil tuli tema juures alata. Seejuures ta ei rõhutanud eeskätt joonistust, vaid valguse ja varju pindadega kujutatavat eset edasi andma.

Ühtlasi ta nõudis, et tuleb alata suurest pinnast, ja siis aegamööda jõuda kujutuse

detailideni „...Nagu maamees teeb lusikat..., võtab esiti puu, sellest raiub kirvega kandiliselt lusika kõvera vormi, ja siis laast — laastu järele voolib sellest lusika — kogu aeg silme ees nähes lusikat tervikuna; ikka järjest, mitte üht osa ehk detaili otsekohe valmis voolides, vaid kõikjalt võttes, igat osa ühtlaselt välja töötades...”

See oli Laikmaa õpetamisel juhiseks ja aina korratavaks nõudeks.

Seejuures, olavat mudelit joonistades, ta ühtlasi veel juhtis eriti tähelepanu, nõudis, et kujutatava isiku ihutoon oleks ehtne, pehme: ihutooni pehmust ja soojust tuli õpilasil kätte harjutada, oma visand või katse kummiga maha hõõruda ja ikka ja jälle uuesti alata. Sütt kasutati joonistamiseks. Joont tõmmates harjutati, et see tuleks pehme, et see ei tunduks kriidiline.

Siit — saab mõistetavaks, miks ta õpilased omavad suure, laia pintsli tõmbe. (K. Veeber): Juba ta kooli kriidijoonistuses maaliti.

*

Laikmaa juures ei õpitud vaid maalikunsti. Siin arutleti, vaimustuti, üksikud õpilased elasid kommuunas, vaieldi, loeti, võeti ette ekskursioone jne.

Laikmaa on ise hea laulja. Kunagi on ta ise kooris tenorit laulnud. Selle muusikaarmastuse andis üle ta ka kohe oma õpilasile. Need moodustasid oma laulukoori, mida Hanko juhatas. Ja ei puudunud laiem kuulsuski.

Oli Tallinnas kontsert, võisite seal kohata alati Laikmaad, aga ka ta õpilasi. Isegi oma teenijale maestro lunastas tavalisest piletist kontserdile.

Ants Laikmaa vanemad

Hans ja Leenu

Meie kunstnikud, kes Laikmaa koolist läbi käinud, on ka seni jäänud muusikaarmastajaiks, oma suures peres vististi isegi ainumaiks.

Tema peres valitses haruldane üksimeel. Ei kadedust ega intriige tuntud seal. Kel miski hästi õnnestus, selle üle tundsid kõik rõõmu, sellest kõneldi, oldi vaimustuses. Oma-dest ühe võit oli nagu oma võit.

Kuid oli neid õpilasi, kel omal puudus korter — Laikmaa võttis siis need oma juure. Paljud ei suutnud kooliraha maksta. Laikmaa tegi siis jõulupuu, ja habemes jõuluvana jagas siis viimastele pakikeste sees jõulukingitusena kirju: oled õppemaksust vabastatud...

Olukord kujunes: andekamad õpilased vaesetena õppisid niisama, rikkamad andetud võimaldasid neile õpinguid jätkata.

*

A. Laikmaa enda loomingukokkuvõtt pole väike. Maastik, reisumaal, eksootilisi, eesti tüüpe ja portreid, aga ka kompositsioone — värskelt käsitleduina, värvirõõmsalt kaetuina, kuid ülekoige eluliselt, läbituntult edasiantuina — seda on Laikmaa toodang.

Ta lähtub realismist, kuid jõuab impressionismi, omandamata ja pooldamata viimase äärmuslikke taotlusi kas värviplekkide mänguna või puhtkoomiliste otsimustena. Formalist Laikmaa õnneks pole kunagi olnud, selleks on ta liialt elulise närvigä; elu ise, sisu on temale alati olnud tähtsam kui abstraktne vorm.

Päälegi meie vahest ainuke, või siis parim ideekompositsioon: „Kaugelt näen kodu kasvamas” on tema oma.

Laikmaa maastikud on rõhelis-sinised, lähedalt vaadatuina ähmasedki, kuid mis distantis seda selgekontuursemad, reaalsemad, vaid looritud kujurliku käe all. Vigurdamine on temast olnud alati kaugel.

Või ta portreed — säärast silmade teravust, vaate lihtsat elulisust kui tema on suutnud tabada, suudavad vaid suurmeistriid.

*

Laikmaa on võrratult lõbus seltskonnas. Kui ta maha istub ja kui ta on jututuju — jututuju on ta aga alati, — siis võid kindel olla, et alles kahe tunni pärast võimaldub sul sõnake vahele pista; sul ei jää üle muud kui osavõtlikult kuulata ja aegajalt naerma pahvatada, sa oled maestro vestlusest alati võlutud, — Laikmaa suudab oma kuulajaskonna üle alati valitseda. Ja kui

Karl Lipping

Rannal

*Kevadtaevas hallis leinas,
Meri laineis sosistab.*

*Tuul on jalgupidi heinas —
Koltund kõrkjais robistab.*

*Kivid, liiv ja mures süda —
Kaljust kistud killuke —
Õhtulained palvepühad,
Mure neis nii tilluke.*

*Laine laine kõrval rivis,
Lõppematu nende lend,
Lugematud valged kivid...
Lainte harjul väike lind.*

*Vaikselt veerevad need lained
Vinetuse kodumaalt
Ja mu süda pisut haiget
Meresinetusest saab.*

õnnestub nelja tunni jutlemise järele kella vaadata, siis ei usu sa oma silmi.

Laikmaal on tühine pool ööd, või kogu öö sinuga istuda ja jutustada, jutustada...

Vigalas juhtus kord nii, Peterburis kavalergardis naa, Düsseldorfis kolmandati. Tai on haruldane mälu kokkupuuteist isikutega oma elu kestel. Keda põle ta küll näinud! Kellega kohanud! Vigala parunit narritanud! Baltisaksa aadlipreilidele tiivaripsu lõõnud! Külasthanud, ühiselt lustakaid sõitusid korraldanud, oma õpilasi talutanud, seltskonnadaamega targutanud...

*

Paar aastat tagasi Laikmaa kisub tusase nende ridade kirjutaja voorimehetroskasse, et oma üht maali ära viia S.-Tartu maantee kaudu Jakobsoni tänavale.

See tusk pidi aga haihtuma sõidu algul pea, kuna Laikmaa asus huumoriküllaselt selgitama, mida ta mäletab sellest ja teisest S.-Tartu maantee majast. Iga kolmanda maja puhul oli tal midagi naljakat lausuda — vana aja mälestusi, mil see tänav olnud ise hoopis teissugusem, mil see polnud kuigi kaugale ulatanudki...

Paar aastat tagasi, ühel sügisel ilmal, tuleme Laikmaaga S. Karja tänavalt Jaani kiriku ette. Maestro teeb pöörde tagasi, ja jälle pöördume platsile tagasi. Niiske, Iopsakas lumevalang lööb alla. Pöörame kraed üles. Siis Laikmaa muheledes lausub: „Viiskümmend aastat tagasi oli siin samal ajal mul kohtamine. Täna on jälle...”

Ta on jäänud usukumatult nooreks.

Kaks kaasaegset

(Lühike keskustelu Ants Laikmaast Kristjan Rauaga).

Kohtan Kr. Rauda tema kodus, Nõmmel. Teretades lisan tiifli professor.

— Tere, vastab vanameister, tööriides, pintsel käes. Suleb meie järele ukse ja lisab naljatades:

— Ajame seekord läbi professorita. Aitab lihtsalt Rauast.

— Tulin ebasüüdsal ajal, ütlen, segan Teid Teie töös. — Pilgud langevad eksliibrisele, mis ootab lõpetamist, märg äsjastest pintslitõmbeist.

— Pole viga, rahustab lahkelt vana töömees, tellitud töö küll, kuid pole kiire. Istume ja jutlemine Ants Laikmaa üle algabki...

— Kehtasin Laikmaad esmakordselt välismaal. Nii alustab Laikmaa kaasaegne, kui olin esitand talle sellekohase küsimuse.

— See oli Düsseldorfis nimeelt, linnas, kuhu tollal kogus palju Baltimaa kunstnikke, õppima kunsti ja täiendama. Eriti palju õppis siin baltisakslasi. Pole ka ime, kuna siin andsid õpetust sellised kuulsad balti pärioluga professorid, nagu Eduard von Gebhardt (kunstnik, kes ammandas oma loomingu ained enamikult piiblliloost), siis Duker, pärit Saaremaalt ja palju teisi. Siin oli kunsti õppimas ka Ado Grenzsteini vend. Tema „süü“ see oligi, et tutvusin siis Laikmaaga ja sain sõbraks. Temaga me Ants Laikmaa juure läksime, mina esmakordselt. Grenzstein esitas mind inglasena, kes soovib osta tema, Laikmaa, pilte. Kuid ega me Laikmaad petta ei saand. Ta avastas Grenzsteini nalja ja tundis minus eestlase. Sest ajast algas sõprus... Siin Düsseldorfis.

Viibisin Düsseldorfis akadeemias vaid mõned kuud. Siis lähtusin tagasi kodumaale. Edaspidiselt oleme aja saatnud mõõda suures töös, tema ja mina, ja töö pole meid lasknud kokku nii sageli, nagu seda vahest oleksime soovind. Kuid sõprus sellele vaatamata on püsinud.

— Kaasaeg ja ühised ülesanded kodumaa hüveks on sidund, kiilun vanameistri jutu vahele.

— Seda muidugi... Minu 70. sünnipäeva puhul korraldatud austusõhtul olime taas Laikmaaga koos. Tema, kange mees, raske haiguse järele sõandas võtta ette sellise pika reisu!

— ?...

— Alati liikuv ja tahtejõuline, nii olen näind ikka Laikmaad. Ja matkad! Juba Düsseldorfist tegime ekskursioone naaberlinnadesse, Kölni, Bonni, sinna meie Tartule sarnanevasse ülikooli linna, ja mujale. Kõik eranditult jalgsi. Jalgsi matku on Laikmaa ikka harrastand. Pole vist kodumaal kohta,

ANTS LAIKMAA

„Läänemaa neiu“

kuhu poleks astund tema jalg. Tee, näiteks, Tallinnast Tapale oli Laikmaal jalgsi käia tühine asi. Kaugused teda ei kohutand...

— Vahest teate jutustada mõnda huvitavat ja iseloomustavat episoodi oma varemast kokupuute ajast Laikmaaga?

— Mul on halb mälu, vastab otseselt Kristjan Raud. Ei mäleta... nii järsku. — Laikmaa, lähidalt, on mees igapidi. Ta on haruldasemaid kujusid, keda olen kohtand üldse... Alati värske ja värskendav, seda praegugi, 70. aastais... Mäletan, kuidas to hoolitsetes õpilaste eest oma kunstiateljees. Toitis neid ja need õõbisid tema juures. Olen sageli mõtelnud, milline suur ja eeskujulik pedagoog oleks võinud saada Laikmaast...

Muide, töö jaoks on olnud Laikmaal imetamisväärset kerge ja andekas käsi...

— ?...

Ilmset Laikmaa stiilis, küsite. Võiks ütelda, tal on üldse püramidaalne püüe.

Pea püsti, rind ees, nii on tema isikut iseloomustatud. Tung kõrgemale! Oma majale ehitab ta torne, ja olen näind toole (dr. Lüüsi juures), mis tehtud Laikmaa projektide järele, — kõrgete püramidaalsete leenidega... Kõrguse püüd on tema sise-isikulisest kui ka väliskujutavas arhitektuuris.

Sellega lõpeb meie keskustelu.

Vanameistrit ootab töö...

Arvi Moor.

Kodu ehtimas ja küla kaunistamas

A. MEIKOP

„Külviaeg on sõjaaeg“, ilmestas kevadist tööaega üks vanu põllumehi.

Tänavu annab sellele rakendavale sõjaajale veel töölisa äsjaalatud üldine kodukaunistamise aktsioon. Tuleb töötada toas, aias, põllul ja nüüd ka veel õues ühel ajal ja tööajast ning töökätest tikub nagu tulema puudus.

Kogu meie kodumaa elab üle kevadist ärkamisaega. Palju, mis sajandite jooksul jäänud tegemata, tuleb nüüd sooritada ühekorraga. Sajandite saasta on võõrapärase nime, korrastamata ja luitunud kodude ning sageli ka mustuse, hoolimatuse ja ükskõiksuse näol kogunud eesti kotta kohutavalt palju. See on pärandus ajast, mil meie küla käsutasid võõrad võimud, mil meie peremees polnud oma eluaseme pärisomanik. Peame ümber korraldama oma välist fassaadi kui ka hingelist suhtumist nüüdsesse päris-kodusse.

Eriti avaraks on muutunud organiseeritud noorte ja noorsoolaste tööväli. Nemad on oodanud neid aktsioone ja hakkavad neid nüüd teostama maksimaalsete võimaluste piirides. Kodukaunistamine on neile ühtlasi hoolitsemine kodude puhtuse, kodude tervishoiu ja kodude traditsioonide eest. Kodude kaunistamine peab neid juhtima ühtlasi kogu ümbruse, kogu külapildi kujundamisele. Usun, kodude korraldamise edukus on teatud tuleprooviks noorsooorganisatsioonide olemasolule. Mida siin suudetakse ühiselt, organiseeritult? Kes organisatsioonest olnud leidlikum, võistlusvõimelisem, tulemusrikakaim?

Õnneks pole see aktsioon seotud lühikese tähtajaga ja käesolev aasta on õieti kavade koostamise, kogemuste korjamise ja ettevalmistuste aasta. Nendegi ridade sooviks on leida seisukohti ja aluseid edaspidisele tegevusele ja tegevuskavadele.

1. Eeloleval suvel, mil istutamiseks ja hoonete värvimiseks poldud küllalt ette valmistatud, tuleb eriliselt hoolitseda puhtuse ja korra eest kodukohas.

Puhtus peab saama harjumuseks ega nõua sellelaadiline korraldamine erilist kulu ega oskust. Ka luuda, viikatit ja reha vajame kodu kaunistamise töös. Värv ja ilupuud ilustavad vähe, kui maja ümber liiguvad loomad, vedelevad pühkme-, risu- ja tuhahunnikud ning aianurkades ilutsevad nõgese ja takjapuhmastikud. Korraldage üldiseid puhastuspäevi ja puhastusnädalaid ja võisteldagu clamute sisemuse ja ümbruse korraldamises ja puhastamises.

2. Tehtagu kava edaspidiseks elamu ümbruse korraldamiseks: tehtagu töökava liikmeile ja tegevuskava organisatsioonile. Arutatagu neid kavu asjatundja juuresolekul avalikult. Ärgu kohe satutagu hekkide ja ilupuude istutamise palavikku, milline toiming tavaliselt paremini sobib kava viimasesse ossa. Paljudel juhtudel ehk tuleks mõned liigselt räästa alla sattunud ilupuud saagida või ümber asetada. Ilupuule on vahel vaja väarikat kohta ja kaugust elumajast, midu ei pääse ei maja ega ilupuud mõjule. Teatav vaba ruum maja ümber: korraldatud muruplats lipuvardaga, kruusatatud kõnniteedega annab esimese väarika raamistiku nii majale kui ilupuule ja hekile.

3. Ilupuude valikul kaalutagu eeskätt kodumaise päritoluga ilupuid. Meie muistsed iluarmastajad vanemad hindasid hiites eeskätt pärna, tamm, pihlakat, mändi ja kadakat (vt. prof. H. Kruus: „Eesti Ajalugu“ lhk. 240). Need võiksid ilupuudena ka praegu tulla arvesse esinajoones. Nad on end kohandanud meie ilmastikule ja mullastikule, nende väheldane kroon ei varja liigselt teisi aia puid ega muruplatsi; nad (tamm, kadak!) kehastavad eesti sitkust ja visadust ja lisaks on mainitud lehtpuud tulutoivad ka mesindusele. Mänd ja eriti pügatud tüvikadake on ilusad ka talvel. Viimane sobib selletõttu suurepäraselt tähistama lühemaid talu sisesõiduteid. Sellisena on ta rootsi taludes leidnud erilist hindamist.

Alpiastritega kaunistatud kõnnitee-

Kodukaunistuselel

4. Ka lillekultuuris tuleks esmajoones hinnata omakasvatatud lilli. Liiga võõrapärased (kaktused jt.) lilled on vahest enam moeasjad. Tähtis on külvile ja istutamisele järgnevas arendus ja hoolitsus. On küsitav, kas just on õnnelikud need meie talude tavalised mätasäärtega kõrged peenrad igasugu lilledega (ja päeva-roosidega!) kambri akna all. Võibolla oleks mõnel juhul sobivam maja ümber mõnemeetriline kruusatatud rohuvaba joon, mille foonilt rohelistesse väänkasvudesse uppunud majaotsmik eriti pääseks mõjule. Seinä ääres sobib mõnikord hästi meie saarte taludele omane lai seinapink. Lilled asetseksid siis kaugemal õue muruplatsi osas, või palistavad nad muruplatsi läbistavat pääkõnniteed (vt. pilt!). Või on neil (püsililled!) kuskil oma erinurk, lilleaed. Rootsi taludes on laialise poolehoiu leidnud $\frac{3}{4}$ -meetrilise läbimõõduga ümmargused grupeeritud peenrakesed majaeesise avaras kruusatatud, rohuvabas osas. Asetsevad peenrad mitte maast kõrgemal, vaid võiks neid kujutada ette kaussidena, millised asetatakse mitte maa peale, vaid maasse. Peenrakesed on maast eraldatud selleks eriti valmistatud tumedate glasuurkividega ja ilutseb igas peenrakeses ainult üht liiki lill, mis võimaldab iga liigi üllatavalt suurt mõjulepääsu. Niisuguste peenrakesete hääks küljeks on hää ligipääs, kerge kastmine ja korrashoid ning meenutavad eemalt vaadatuna lillevaasikesi laual.

5. Loomulik on koduümbruse kaunistamist alata viljapuu- ja köögivilja aia korraldamisega. Oitsevad viljapuud, korrashoitud põõsad ja nõörsirged köögivilja peenrad pole mitte ainult ilusad, vaid toovad korral-

dajale ka kasu. Teadagi kuulub korralikku aeda ka puukool ja lavakultuur, milliseid vajame edaspidi koduümbruse korraldamisel. Teadlik külastaja märkab varsti kompostihunniku puudumist ja umbrohtu peenardel ja peenarde vahel. Kui sobib ka väike tiik, korvpaju kultuur jne. Eeskätt siis seame aiad ju käesoleval suvel ja sügisel korda. Halb ja korraldamata viljapuu ja köögivilja aia osa vähendab suuresti ka muu majaümbruse korraldamise mõjulepääsemist.

6. Kodukaunistamise töös on istutamise kõrval väga oluline edaspidine hoolitsus. Pole mõtet külvata ega istutada, kui sellele ei järgne järjekindel edaspidine korrashoid. Ohakas on põllu-, lepp metsaumbrohi. Istutatud sirelipõõsas võib muutuda ai umbrohuks, kui puudub edaspidine hoolitsev käsi. Olen näinud niisuguseid metsikuid kiirelt laialivalguvaid, nõgese ja takjaveeruga palistatud korraldamata sirelipuhmastikke meie taludes, mis muutunud mõnel pool risu kogumiskohtadeks, koerte ja kanade peiduurgasteks. Olgu igal pool tunda korraldavat kätt ja piirjoont. Siin muru, seal kõnnitee, siin peenramaa, seal korvipaju istandik. Nõgestele ja takjatele aga korrastatud talus asuõigust ei anta. Veel tähtsam on järjekindel hoolitsus avalikkude ehituste, mälestussammaste ja platside juures, kui nad peavad olema ehteks ümbruskonnale.

7. Vähe aitaks üksikute elamute ilu, kui kogu küläpilt on masendav. Esimese ülesandena tuleks kõigil koduümbruse kaunistajatel küll likvideerida kõik avalikkude teede ääres asuvad lagunenuid ehitused, varemed,

lagunenud aiad, porilombid, vedelev risu, umbrohtu ja nõgestesse uppunud nurgad, põllupeenrad ja teeääred.

Alles selle järele võime asuda ka avalikkude ehituste (kirikud, kooli- ja vallamajad, rahvamajad, meiereid, kauplused, pritsimajad!), plat-side ja mälestussammas- ümb-ruse kaunistamistöõle. Seda teeme mui-dugi heakskiidetud kava kohaselt ja tööjaotuse ning võimalikult võistluspõ-himõtete alusel.

Sellest kõigest oleks veel vähe. Or-ganisatsioonil sobib leiutada uusi, suu-remaid ülesandeid, mis just kodukü-lale annaks tema erinevuse teistest. Võib-olla oleks läbiviidav rahva-par-gi asutamine? Võib-olla vabadus-tammi-ku rajamine vabadussõjas lan-genuile? Või mõne vana linnamäe, kalmistu korraldamine? Või mä-lestustahvli asetamine vabadussõ-jas langenute nimedega vallamaja sei-nale ja selle alla väike raudaed, milles tumepunase peenkruusaga ümbritsetud ja piinlikult korrashoitud peenral õit-sevad helepunased begooniad... Või mõne avaliku teeääre kaunistamine? Kodukoha märkimisväärsete puude, koobaste, allikate looduskaits-e alla võtmine? Mõne vana kodukau-nistamises väljapaistva tegelase austamine? Kodukoha muuse-umi ellukutsumine? Mõnigi neist ülesandest sobib võtta pikemaks ajaks kujundatavasse töökavva ja tuleks mõ-nelegi niisugusele algus- ja avamis-aktusele vististi ka häälimeel- kes- kasutuste ja valitsusvõimu esindajad.

Erilist tähelepanu ja hoolt nõuaks ka meie kalmistud. Kahjuks pole meil veel õiget ega ühtlast kalmistu-kultuuri ja tuleb leppida sellega, et igaüks oma omaksete kalmu korral-dab oma rahakoti ja maitse kohaselt, kuigi nii need raud- ja puutaradega ja taradeta pisikalmistud korraldamata üldkalmistus ei pääse mõjule. On vaja ühist ja üldist plaani ja järjekindlust kalmistute korraldamiseks. Ka siin võiksid noorsoo-organisatsioonid alga-tada.

8. Kõiges selles töös on vaja mõnin-gaid teadmisi. Neid tuleb teri-tada ja koguda. Mõndagi sellel alal annavad meie maatulunduslikud („Põl-

P. RAUD

„Kevadmaastik“

lumajandus”, „Taluperenaine”, „Uus-Talu”, „Põllumees”) j.t. taolised aja-kirjad, nagu „Aed”, „Eesti Mets”, „Maanoored”, „Eesti Loodus”, millised käesolevaks aastaks tuleb kuidagi han-kida ühisesse lugemislauda. Raamatu-test aitaksid esialgu: 1) V. Kiisler „Talu ja koduaia asutami-ne”, kr. 0.80. 2) J. Port: „Iluaed”, kr. 1.00 ja Maan. Keskseltsi brošüür: „Maakodu ja selle ümbrus”, kr. 0.25. Muidugi tuleb korraldada ka vas-tavaid kursusi ning sooritada suvel mõningaid vastavasihilisi õppekäi-ke, eriti aga aiandus- ja põllutöökoo-lidesse ning eeskujuandvatesse talu-desse. Neid meil on. Mainiksime kas või Meltsase ja Grossi talusid Pärnumaal. U. E. teatel on viimases puiestikku istutatud 2 hektarit ja olla peremehel puukoolis praegu üle 4000 noore tamme, millest juba istutatud 1/2 hekt. tammikut.

Kaugemaks sihiks oleks aiandus-mesindusringi (vastavalt karja-kontrollringidele!) ellukutsumine (koos naabruse organisatsioonidega!) alalise asjatundja juhi saamiseks kohale. Läi-nud aastal töötas niisuguseid ringe Eestis paarkümmend, kokku 840 aia-ga, kes riigilt said abirahasid 15 aian-dusassistendi ametisse palkami-seks ning aiatööriistade ostmiseks.

Nii vastava eriharidusega asjatundja juhatusel ei jääks meie aiad ega meie koduümbruse kaunistus juhusliku hoog-tööilmeliseks, vaid omaks oma püsivad traditsioonid ja väärtused. Ja meie kodud jätaksid meie hinge eluajaks kopuldidi, mida ei kustuta sealt ühegi kuurordi ega võõra iluaia võlvus.

Matkajad, sammud senitundmata radadele!

On kaks iseasja: kas minna kohtadesse, mida kõik teavad ja tunnevad, või avastada ise huvitavaid paiku ja neitsilikke radasid, mille võlud ja ilu sind rabavad suurimaks hämmastuseks. Kes meist pole tahtnud, lugedes näiteks Nanseni, Cooki jt. uurijate ja avastajate kirju, leida mõnd seni-tundmatut saart või maaala ja sinna püstitada Eesti lippu? Vist igatüks meist.

Ent kuipalju on meist neid, kes pääsevad nüüdsel ajal ja nüüdseis tingimustes kaugeile maile ja eksootilistele radadele?! Oleme väikestena väikestesse ranna käändudesse nagu tahra piiratud.

Meie pole seepärast kurvad. Meile sest maast piisab, meile tema väärtustest jätkub, meile maitseb selle maa must leib. Ja meie oleme õnnelikud oma kodumaa kaunist loodusest ja ilusaist maakolkaist.

Kuid, meil on palju imetoremaid kurusid, metsakülasid ja asulaid, keni orge ja kün-gastikke, siiru-viirulisi jõekesi ja kärestiku koski, millest ei kõnelda avalikult, milliseid kohti ei tunne keegi peale sama koha kodu-ümbruse. Neisse paikadesse tahtsin teid tänavu kutsuda. Teid, noored, kes suvatsete minna puhkepäevil matkama. Et leiaksite uusi paiku ja vaatamisväärsusi kodumaa süda- ja tagamaadelt.

Ja kes juhtuvad Võrumaa kanti — ärge unustage Sänna Pärlijõe. Rahulikku, ilurohket ürgorgu jõega, millest õnnelik võib leida pärli — ilusa ja kalli!

Elmo Ellor.

Kaks suplejat Pärlijöel.

Pisike Helga lepip vanniga.

MINIATÜÜRE

ELMO ELLOR

KAKS LEIDUST

Armastasin vabadust ja suve.

Vingerdav Pärlijõgi lillerohkete niitude keskel, kalakesed, veekohal kiikuvad helkjad, sinised kiilid, leppi mööda ülesronivad humalad, kivi all leiba luusse laskvad vähjad ja maantee, mida mööda mõnikord veeres maailmaime, — jalgratas. See oli minu ja minuealiste muinasjutu Kungla.

Siis võeti minult see. Asemele anti kari rõngassabaseid sigu ja armetu külatänav. See oli juba karistus ning kohutav solvamine. Katsetasin üht ja teist abinõu, miski ei viinud sihile. Lõpuks õpetasin sead käima suurde rukkinurme. Ruttu õppisid nad selle kunsti. Nagu tänavale said, nii sabad rõngasse ja viuh üle kivi-aia põllule. Seisin siis teiba najal ja katsusin huvi pärast rukkiki liikumise järele sigade asukohta kindlaks määrata.

Peaaegu oleksin sellest orjusest pääsenud. Komisjon, koosnev isast ja emast, veendus, et sead olid tõesti hullmaiad rukkile. Ent siis tuli vaenlane naabripere naise näol. Too oli näinud mu sigade rukkisse õpetamist. Siis toimetati minuga midagi, mida kutsutakse

„tribulisteks“. Ja ma pean ütlema, sel suvel ma sigadelt ei jõudnudki välja õpetada seda halba harjumust, mis neisse kord nii imekergesti nakkas.

Järgneval talvel tegin teise praktilise leiduse. Mu igapäevsete ülesannete hulka kuulus karjalauta ja hobustetalli vee pumpamine. Pump oli õuel, tõrred lautades. Hirmus kange käsk oli, et vett üle tõrre ääre lütta ei tohi. Sõrgi siis nüüd lautade ja pumba vahet — et näha, mil tõrs täis saab. Leidsin siis abinõu. Võtsin õuel pardi kinni, viskasin tõrde ja jätsin lauda ukse lahti. Ise pumpasin hooletult vett. Kui part välja tuli, oli tõrs peaaegu täis, sest vesi tõstis pardi nii kõrgele, et välja pääsis. Kuulsin küll kord isa manavat: „Pagan, mis selle veega on, haiseb — ja hobused ei joo?“ Ei mõistnud sest midagi.

Siis saadi kord mu vee-mõõtjale jaole ja oleksin alatu valelik, kui jätaksin needki „tribulised“ oma teada.

Pardi prohvusel polnud viiakust põrmugi. Sooritas omad õiendamised hobuste joogivette.

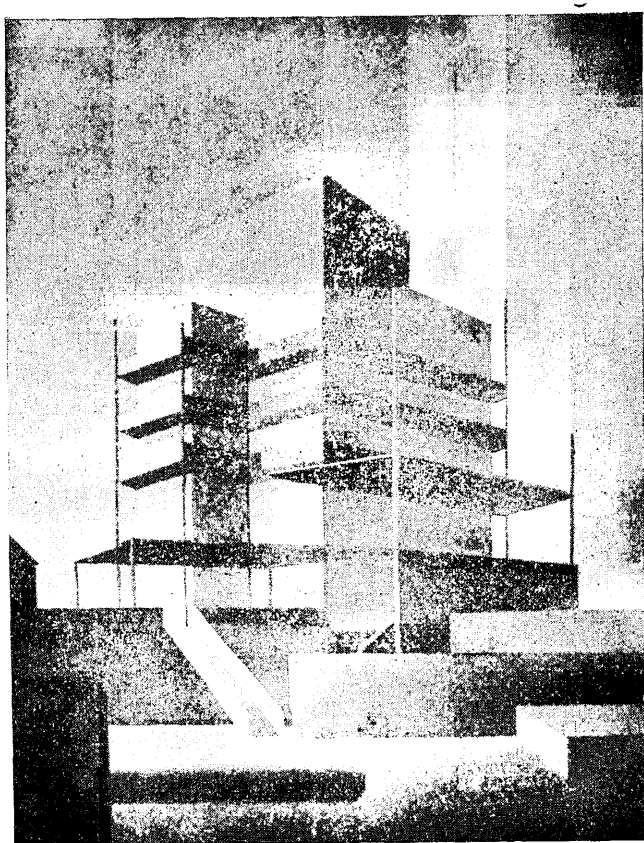
ESIMENE KOOLIPÄEV

Ühel varatalvisel õhtul pidasid isa-ema kurja nõu: mis see poiss huupi kodus risuks ja koeruste vabrikuks on, lugemine teisel juba „Postimehest” selge ja räägib vanaisaga vene keelt nagu jaapani sõjast tagasi tulnud jefriitor — vaja õige kooli saata.

Nii saadetigi mind teele koos täditütrega, kes oli minust paar aastat vanem.

Esimene koolihirm ja aukartus möödus ruttu. Koolmeister oli meil küllalt kaarte mängimas käinud ja ma talle heldelt pütist taari kallanud. Mis sa niisugust onklit ikka võõrustad, päris üleaedne?! Õpilaspere takseerisin üle, vahetasin ühega noa, millele kümmekopikalise Nikolai II portreega margitaolise sinise raha peale maksin. Kuna taoti mõni õpilane „välja” palus, mida ka lubati, siis otsustasin minagi seda — vist ka kooli korda ja õppekavasse puutuvat asja praktiseerida, ilma et mul tookord aimugi oleks olnud, mis otstarbeks „välja” paluti. Sain loa.

Jalutasin paar ringi uudistades ümber koolimaja ja siis juhtuski kokkupõrge. Saan kutsariga pukis sõitis koolimaja ette ja mu häbematult uuriva pilgu all ajas enese jalule härra, kelle reisukasuka avausest paistis munder — palitu. Ma ei mäleta enam hästi, aga enne kui koolmeister vaesekene jaole sai, olin kooliinspektoriga korraliku lahingu maha löönud. Inspektorihärra kärkimisele, et mis ma seal jõllitavat, kui ma tere-tadagi ei oskavat, ütelnud ma sula-selges maakeeles, et kel minuga tegemist, see tere-tagu mind ise ja et sellega pole kellelgi võõral pistmist, kui ma koolmeisteri loaga väl-

MART LAARMAN

„Bygning”

jas kõnnin ja et kui minuga norima hakatakse, võin koolist üldse lahkuda. Kutsar tõlkis selle ilusasti tibla-murdesse ja kui ta hiljem klassi tuli — siis justkui pikne oleks lahti puhkenud. Juuksed lendasid nii mõnelgi, mind ometi ei puutunud. Oleks ta seda teinud — leivakoti suu oli mul kogu aeg pihus ja kotis oli plekk-taldrik...

P R U U T

Oi, kui palju olen omil rahututel teedel näinud tütarlapsi? Heledaid kui kuuvalgelumistel legendikel, tõmmusid kui põhjatud vee-võrendikud. Aga ma ei ole elus enam kunagi näinud nii mesikollaseid juukseid. Niisuguseid, nagu olid mu pruudil.

Ma ei tea, mida kõike on elus tulnud süüa. Kuid ma pole midagi nii maitsevat enam oma suhu saanud, kui olid räimed, niisugused kleenukesed ja kibesoolased, mis olid tal koos leivakannikaga rätikus, peidetud kaelas kantavasse torbikusse. Ah, need räimed leivaga lõhnasid kummaliselt! Alles seda ja midagi sooja valgub rinda.

Ta oli kehva lesenaise tütrekene, käis oma ema ainsa piimaandjaga meie karjamaal ja oli meilgi pea-karjaseks, kuna ma talle truult assesteerisin. Tolle pärast just, et teda nii väga armastasin.

Süis vandusin talle truudust. Oli ilus suvi-

õhtu, metsa varjud nihkusid üle karjamaa ja kõrte ladvad helkisid hõbedastest härmanii-tidest. Siis ütlesime vastastikku need suured sõnad ja kumbki peitis pea sõnajalgadesse. Need olid jahedad ning lõhnasid uimastavalt, nagu oleks rüübatud veini...

— Ah te sunnikud, või aga magavad!

See oli isa hää, mis kahmas nagu pange jääkülma vett selga. Ja jätkas:

— Kae, et koju saad, poiss, rätsep ootab! Esmaspäeval linnakooli sõit.

Mesikollaste juustega inimese sõstrasilmad vaatasid mulle nukralt järele. Tema tark tüdruku süda tundis õieti: sõnad armastusest surid sõnajalgadesse, räimi rukkileivaga polnud enam kellegi muu kui Krantsiga jagada...

Mälestus temast aga elab nagu nooruse ilusaim ilmutus,

Ligindagem ilu elule!

Eesti Rahva Muuseum, kuhu on kogutud enamasti meie vanaisade ja -emade aineiline kultuur, näitab mitmesuguste kirjatud sõlgede ja värvimänguliste võõde, tanude ja varrukate kõrval mitmekesisemaid tarbeasju — kirveid, rehasid, atru, sõidukeid j. t. Ja need tarbeasjad, valmistatud ainult selleks, et hõlbustada inimestel elu ülalpidamist, soodustada eluks vajalikkude tööde tegemist, tähendab määratud kõige praktilisemaid ülesandeid täitma, on kaunistatud tihtigi igast sobivast kohast mitmesuguste noolikeliste või maalitud ornamentidega — joonistega. Need kaunistused on tihti küllalt lihtsad ja algelised, kuid räägivad ometigi sellest, kuidas majanduslikult rabeidavalgi ajajärgul püüab inimene kõige tarvilikuma siduda iluga. Ader ja ornament, „kirves ja kuu“, sõiduk ja maal — hoopis „kainele“ inimesele, kes hindab väärtuseks ainult selle, mida saab panna patta, on ainsa vajalikuna üksnes esimene pool; talle ilutsemine ning ilustamine on lapsikuks ja mõistetamatuks tuuletallamiseks. Milleta võib saada kuidagi läbi ja mida ei ole võimalik otsestelt rahaks ümber arvata, on talle liigest rohelisusest ja noorusest.

*

„Ilu on tõde, tõde on elu“ (Keats). Tõde on taotelnud inimene oma algusest peale; ilu järelegi on joostud juba hallidel aegadel, millal eluasemeks oli koobas ja lõuendiks koopa sein. Koobas — elu hoidmiseks, jooniseintel — elu kaunistamiseks.

Tõde otsida on pinget nõudev, ilu luua pole hõlpus. Ent otsitakse tõde ja luuakse ilu. Ju siis kummatagi ei saada lõppeks läbi. Tõde eest on mindud surma; ainuüksi ilu loomiseks on pühendanud oma elu tuhanded inimesed — kunstnikud. Sääraseid tuuletallajaid ometigi austatakse, neile kui heategijaile püstitatakse ausambaid.

*

Üks lihtne talumees Petserimaalt käis paar aastat tagasi ajalehe müügikuulutuse järgi vaatamas sisemaal talu. Sobis hind, sobis suurus, sobis mullapind. Ent jättis ostmata:

polnud maja ligiduses puud linnule istumiseks.

Ent kui palju on meil siiski neid kapitali poolest rikkaid, kuid ometigi vaeseid talusid, kus pole läheduses puud linnule istumiseks ega põõsast ja lillepeenart silmale meelituseks. Tuuletallajaid on rohkem tarvis!

Ning teiselt poolt, kui palju on meil linnades kortereid, kus „iluga“ on mindud liiale: toad kokkusobimatu mööbli ning koliga sedavõrd koormatud, et upub nende alla praktilisus ja stiil — süsteem: toad tehtud nagu äri- liseks väljapanekuks.

*

Kodukaunistamise aktsioon on ainult neile, kes näevad väärtust üksi tarvilikkuses, mitte niivõrd neile noortele, kes väärtustavad samavõrdselt ka teist poolt — ilu; viimastele ainult sedavõrd, kui saavutavad nende „hoopis kainete“ silmis oma innustustele — püüdlustele ametliku õigustuse ja toe.

*

Innust kasvab välja tegu, tegu omakorda kasvatab indu. Ind püüab end tühjaks joosta, tühjaks jooksmisel aga laadub ja pingestub üha rohkem täielikumaks ja täiuslikumaks. Kuid tagasisurutus ind hääbub lõppeks.

Tegu — see on looming. Looming mõtestab elu. Siis: innust kasvab välja looming, looming annab elule mõtte.

Õnnelik võib olla see riik, kus noortes on püüdlust ja kus noored näitavad „hoopis kainetele“ mõistetamatut innustust, olgu mis alal tahes. Vead ja eksimusedki võivad olla lubatavad: nad kaovad kogemustega rikkatudes, — innustuse puudumisel noortes aga võib riigi tulevik olla sünk. Kes noorena ei tungle, see elab „targanagi“ varjuelu.

Osakem hinnata ilu: ta võib anda meile rohkem, kui me ehk loodame talt. Ilu pole kunagi lahustunud elust: ta saab seista ainult elule lähemal või kaugemal.

Toogem ta niivõrd lähedale, nagu on lähedased need sõnad kõlaliselts: ilu ja elu. Ühendagem kõikjal need ühe terviku kaks poolt — praktilisus kaunidusega.

Noor tuuletallaja.

A. LAIKMAA „Mia padrona“

(Lõpp)

E E L M Ä N G

FRIEDA SELG

„Või sedasi tegi ta, või sedasi tegi minu lapsega, minu kõige ilusama, noorema lapsega,“ raputas eit ägedasti rusikat, temas hakkas aeglaselt käärima miski, mis tõusis pähe kui laine.

„Kas ta sulle häda ka tegi?“ päris ta hoolsasti, aga et tütar midagi ei vastanud, kisendas ta vihaselt:

„Või sedasi tegi, sedasi see närune poisikaabak. See vana linnahulkur, vedeles talvete viisi linnas ja vana Märt vedas aga moonu kodust järele. See viimane võllarook ja igavene pühus, või tema reostas ära minu ilusama lapse!“ Vaikis siis ja pühkis põllega pingutusest ohetama hakanud nägu.

„Ja täna hommikul pistis mulle poolvalmi jabluka pihku, naeris ja ütles: „Sul on ilus tütar ja tubli tütar.“ Seda's tuli ta irvitama minu nina alla! Aga ma talle ei jäta, no mitte ei jäta! Aru peab veel mulle andma kõigist! Või arvab popsitütred nii odava olevat!“

„Ära kõnele sõnagi, mul on kole häbi terve maailma ees,“ ütles Amanda tumedalt.

„Vaat, kus loll, ma ütlesin ju, et sa päris loll oled ju!“ põlastas ema. „Ei noh, küll ma talle kinnitan, et ta oma suu peaks, ja naiseks peab ta sind ka võtma. Oma popsitütred peab ta võtma ja me vanaga anname kaasaraks selle popsiüti ja maaraasu, seda ju vana Märt ammugi ihaldab.“ Eit oli nii veen-

dunud omas plaanis, et häälgigi omandas rahuliku kõla.

„Ära seda räägi, mitte ära räägi! Ma ei taha näha ta varjugi!“ ütles Amanda.

„Taevas olgu tänatud, et sedasi läks, nii võib mu suur lootus kõige paremini täide minna. Ole aga üsna rahulik, küll mina kõik toimetan. Kõnelen ise perenaisega ja saadan vanamehe peremehe juurde, las need arutavad endi vahel ja küll siis poiss ise teab, kuidas popsitütart kositakse.“

„Jäta, jäta see, ema!“ hädaldas Amanda, südamest kahjatsedes, et oli üldse emale kõnelnud seda kõike. Ta oleks võinud üksinda murda oma südant.

„Sinust tossikesest pole ka kedagi asja, ei meheleminejat ega muud,“ ütles ema pahaselt, haaras siis ühte kaenlasse toidukorvi ja teise käega vinnas pange seasöögiga, sest võis siis nüüd enam vaeva teha tulevasele perenaisele, kellest pidi saama veel nende vanusetugi, et sööta popsinaise seavinni.

„Pane end paremasse hilpu ja tee ksenaks, korralda tuba kah! Mul pole enam põrmugi aega, vanamees vingutab muidugi tühja kõhtu,“ kiirustas eit ja lisas nagu mõtlukalt juurde:

„Aga temagi peab saama täis, kui tütre aidasalvedel kuhjad pääl on.“ Ja eit kadus pääd noogutades ukse taha.

A. JEGOROV „Kuressaare raekoda“

„Sea end korda jah, ega's temagi süda leina, et ta sind otsima ei tule,“ ütles veel uksetakka ja siis oli kõik taas vaikne.

Jälle tonksis kellaosut sekundeid ja iga seitsmenda tonksu aegu kärises ja pirises miski kella sisemuses, nagu oleks keegi sõrmeaga nokitsenud sääli ratastikus ja kettides. Jälle pirisesid kärbsed lae all ja ümber laua ja nende suminas oli miskit kodust ja ammutuntut. Amanda ei mäletanud ainsatki suve, mil need tiivulised oleksid puudunud nende vaesest popsütüst. Ja kui ta nüüd istus ja vaatas nende õhulist, kerget lendu ja armastust, mõistis ta, et loomadel oli otsatumalt kergem kui inimestel, kui ühel väikesel popsütürel.

Ta pilk uitas aknast üle soonetsi, üle kophi kasevõseriku, aga teerada sääli vahel jäi tühi, säält ei tulnud seda tugevat, päikesest pruunistunud poissi. Mõteldes, mida ta teeks, kui too tulekski äkki? Kindlasti läheks sahvrisse, ja seni kui astuks tuppa võõras, paotaks end läbi kitsa sahvriakna õuele ja kaoks kuusikusse, säält ei leiaks teda isegi koerad.

Siiski ta hakkas korraldama tuba, tegi asemel, klõppis väljas tolmust voodirõivad ja pühkis aknalauale olevate lillede lehed. Tõi siis aia äärest hanepaju okstest luuakse ja pühkis puhtaks hoolikalt põrandad, pesi pliidi-rauad ja potid ning pajakaaned. Vaatas siis tehtud tööd, aga ta ei olnud rahul tulemusega. Paljude, pikikade aastate kestes nägi nüüd esmakordselt, kui vilets oli see madal, suitsunud kambrikene, mille põrandalauad olid laiad praod ja mis oli luuga pesemisest läinud narmendavaks ja pinnuliseks.

Ta otsis ema pondusest lauale valge lina, teise oma sängile. Võttis kapisahklisse peidetud ja oma tulevase kodu tarvis varuks-pandud fileekardinad, millised oli koolis teinud ja riputas need akna ette. Lõpuks, kuna läks üle igasuguse piiri, laotas põrandale nurgas rullimässitud kirju nāruvaiba, mis muutis toa kuidagi hardalt pidulikuks ja ta südamesse tõusis nõrk tunne, et talle peaks tulema õige hääd ning ilusat.

Pani eneselegi tuliuee sitskleidi valge krae-

ga ja kohendades end peegli ees, teadmata isegi, kellele või miks, sest mäelt perepoega ta kindlasti end vaadata ei laseks, vaid pageks läbi sahvriakna kuusikusse. Ehk ta näitaks end õige vähe, kaugelt, ja läheks siis uhkelt minema; sest popsütürel on ka oma uhkus! Lõpuks ta siiski soovis, et perepoeg teda neis ehteis oleks näinud.

Nii ta istus tükk aega akna all ja vaatas üle kaskede koplisse, kuid teerada jäi nagu kiuste tühjaks, sellele vaatamata, et lõuna oli juba jõudnud. Eit ei tulnud lõunale, ju ta oli saanud talust piima leiva ja silgu kõrvale; võib-olla andis perenaine midagi parematki, nagu võid või kamajahu.

See kõik aga ütles Amandale, et Ārni pidi ikka tulema, kui juba vanadele jagati petipiima ja võisilmaga pudrukauss, üks siis pidi sääli talus äkki imelikult olema heldinud südameid. Ja kindlasti säält vanadele midagi pihku pisteti, sest paljude sellest leivaotsast ja silkudest siis piisas õige raske töö vaevasolijaile.

Amanda sõotis sea, keerates tuliuee kleidisaba vöö vahele, et ei määrduks selle alles poelõhnast läbiimbunud riie. Viskas siis vanasse rõivakirstu tubli peotäie kapsalehti. Siis vaatas läbi kõik aiakasvud, taimed ja peenrad, mis asetsesid poolevakamaalises aias ja kust oli suurem jagu näpistatud kartulile ning tubakale. Aias kasvas ka kaks õunapuud, aga lehestikust paistvad õunad olid rohelised ja kõvad ning valmisid alles hilis-sügisel. Paar marjapõõsast kasvasid ka kiduralt talu kopliala kaskede ja saarte vilus.

„Küll saaks siin aedagi kohendada,“ mõtles Amanda, „kui raiutakse maha need kased ja saared koplilt.“

Aga vanatalude puud olid justkui loodud maailma seks, et varjata sedagi vähest, mis kuulus popsiaeda.

„Kui raiutakse maha siiski need puud, mis kisuvad juurtega viimse rammuraasu aiast, siis saaks aiaveere istutada täis vabarnaide ja karumarju; võiks katsuda maasikategagi, sama sordiga, mis kasvab talu aias. Saaks siia kitsasse ruumi istutada ehk paar suvi-õunapuud ja mustsõstraid, sest langenud puu-

de arvel paistaks siia hommiku- ja lõunapäikest."

"Kui kõnelda õige Ärnile," mõtles ta edasi. Aga Amanda punastas nüüd juba sellele mõteldes, et võiks seda ütelda sellele poisile nüüd, pääle juhtunu.

"Seda võib ka ema teha," arvas ta, "kui Ärni siia tuleb. Emal on ju selline hääd lümmik and, küll ta seda mõistaks teha peenemalt ja nii, et otsekui ei saa arugi, vaid nii paljalt võiks mõista nurgatagant. Seeigi võib võimalik olla, et kaovad need puud nagu nõiaväel, liites kokku suure mäerinnakulise põlistalu ja heinamaaveerse popsiooni, nagu kaovad perepoega ja popsitütart lahutav tugev sein! Egas tema, Amanda, ise poleks sellele tulnudki, poleks mõelda tahtnudki, aga ema, nagu suur osa elust õpetatud, terava silmaga naise, oli selle oma hommikuse lohutusega nagu istutanud tütre südamesse."

Kuid ootamine venis ja varjud venisid. Et midagi toimida, avas Amanda toidukapi ukse ja avastas tüki veidi kuivama lõõnud odrakaraskiit. Seda vist ema oli otsinudki meelepahas hommikul. Üsna aeglaselt, tükkhaaval sõi ta selle, teadmise, nagu kuulaks see seaduslikult tema omaks, nagu oma põlul kasvanut, oma ahjus küpsetatud ja selles valgus südamesse imelik mahe hellus, mis tõstis kuskilt sisemast pisaragi palele.

Olles üsna õnnelik selles ootamises, sest tal oli nii imepalju unistada neist arvukaist saladustest, mis uus elu talle töötas pakkuda. Kuipalju imelikke asju võisid peita endas aida-laudid, keldriruumid ja sahvrikapid! Ja hulga mõnusam võis olla elada lähedas, uues valges, klaasrõduga majas, kus võis kasvatada palju enam lilli kui siin madalalaelises, suitsunud kambrikeses, kuhu talveks toodi külmarvarju kast kanadega ja teine kodujänestega.

Käis ja vaatas ümber vana majakese veidi nukrasti, nagu lahkumist aimates, silitas juba behastanud aiatulpa ja katsus roostetanud värava haaki. See kõik pidi jääma üsna varsti temast kaugele. Astus väravast välja, talu maale, aga paljas jalatald ütles, et see oli tema oma ja saamas varsti toijtjaks temale, noorele perenaisele. Ka see kastemärg, mis langes pikkamisi hädalheinale, see kõik oli nii kodune ja siiski uus. Ta käis kopliskas-kede all ja arvas, et ei lasegi raiuda neid ilusaid sirgeid puid, mis küll nii ropusti varjavad popsiütti, nagu häbenedes selle samb-laga kaetud katust ja suitsunud korstnat, sest maanäljast peavad siis täis saama ka popsiätt ühes eidega. Ja palju ongi tarvis sellistele vanadele!

Õhtu oli ruske ja sumedana vajus päikese pikk vari taamale, kuna lillakale taevale tõusis õige nõrka ja mahedalt halli suitsu talu korstnast. Vaid osakene korstnast näis suurest talumajast siia alla heinamaa veerde, sest tihe kopli saarestik varjas täiesti kogu talu õue.

Aga ka ootamine väsitas, eriti silmi ja tegi kangeks kaelasooned, ning pikkamisi vaju-sid käedki nõrgalt alla; põlvissegi tekkis ime-likke nõksatusi, nagu lasuks neil tohtu raske koorm. Hakkas jahe ja pani ihu värisema varaõine kasteniiskus. Väravahaak kriuksa-

tas valusalt ning pettunult; läbi lahtise akna ragises kella seitsmes tonks, nagu oleksid selle lühikese ajaga sootuks läbi roostetanud rattakesed. Amanda tundis, et ka tema süda oli kattunud nagu paksu roostekorraga, mis jäi sellele algavaks ööks kui imepeen, tuim kate.

Jäi seapõrsas asjatult ootama õhtusööki ja tükkis nurisedes põhku, mis virtsast läbi imibunud. Jäi ka Amanda ise ase-meäärele tuimana ja nukrana. Ei suutnud seda tuimust häirida asjaolu, et vanad jäid täna õhtuks liiga kauaks, mida võis põhjustada vaid nende tütre tuleviku küsimus. Süda oli nii imelikult pehme selles roostekestas, kui när-bunud suurest kuumusest...

Kui ta avas silmad, kuuldus imelikke heli-sid toas, mis oli valgustatud kuust. Siis ta taipas, et pole üksi. Isa, valges hames, ko-nutas sängiveerel, suus hõõgav piip kui igave-ne töötus elus, südas läbi varjude.

"Vana Märt kisendas kui poolhullu, lubas onnikese lõhkuda maatasa, kui ma veel teo-tan tema poega," kuulis Amanda isa kõne-levat ja ta tundis, kui oleks sõnade asemel mäed vankunud kuristikku kohal. Kõik mü-rises ja raksus ta kõrvades. Vanamehe ohe, raske ja vaevatud; koputus piibukabaga vas-tu pastlatalda ja õlgede tasane sahin reetis, et tema südamele ei või nii ruttu tekkida katvat roostet. Ema aga istus toolil sirgesti kui tükk, põlvil mingi valge torp ja mugis hambuta suuga õuna.

"Perenaine hirmus kangesti ära, kui talle seda kõnelesin ja palus sellest vaikida, et Tõndu peretütar kuulda ei saaks, sest see pidada tema arvates kõige enam passima tema pojale. Tegin küll kisa ja lamenti, aga kaua sa kisendad, perenaine hakkas nutma, et..."

"Ah nutma hakkas, nutku ka vägev ja rikas vahest, vaene saab seda ühtevalu siku-tada," paiskas vanamees üle kahinast.

"Kaebas teine, et elu olla raske, poeg ei tahtvat Tõndu oma ega kedagi teistki. Vihastavat, kui sellest räägitakse. Lubanud vist talugi jätta sinna paika ja meie Mandaga minna maailma otsa. Mul hakkas ka hale, suur uhke inimene nutab kui laps minu ees, ja ta ikka lubas Mandagi eest hoolitseda või mehegi leida," eide hääl oli enesega rahul.

"Oma poega ei anna, ah, ah!" Vanamees irvitas põleva leegi seest, mis tuli südamest.

"Koti täie õunu tõi perenaine aiast, neid varaseid rukkiõunu. Säh, katsu kah," ja eit viskas õuna vanamehe suunas, milline kuk-kus näruvaibale.

"Pista nad omale..." Vanamees ei lõpe-tanud, käänas end kummuli ja hakkas tee-seldes norskama. Eit aga jõhverdus õunu hilisõõni, sinnamaale, kui kukk esimest kor-da laulis õrrel. Vargsi käänas Amanda en-nast voodis, et ei nagiseks selle otsalaud, sest ta ei tahtnud kuulda ema häält oma unistuste sekka. Sest ta unistas jälle oota-misest ja oma tuleviku õnnest. Nüüd oli ta kindel, Ärni tuleb kord, ühel päeval siiski, et viia teda sinna valgesse uude majja, kui ka kuluks aega nii kaua, kuni vanapaar mäelt sulgevad igaveseks silmad.

ANTS LAIKMAA

„Otto Hermannl portree“

HENDRIK ADAMSON

T I I K

*Tiik koplialia all. Ommuku peegeldep:
suur ämblik pajo ossen eegeldep,
konn rohilene vahip veerest vette
ja aovagu veetes päeväl ette.
Lind pajoladvan turtsup: turts ja turts
ja lendap ärä: vurts.*

*Tiik koplialia all. Keskpäevän surisep:
kiin kiini järgi üle vurisep,
paks einte varjun kihuleste puru
kui söge sumisep ja siia-sinna surup,
sääl äkki pääsukse, nõgluve säält ja siit:
vidiit, vidiit, vidiit!*

*Tiik koplialia all. Õdak om vagane:
konn all, läöp ämblik pessä magame.
Näe, pajo latva lendap kiriküüt
ja oma unelaulu ürgäp siit:
„Poiss, tüdruk! Kiriküüt ma ole. Üü om
Ta õtskap õnnelik. [pikk.“*

MEIE TALUNIMI

AUG. MEIKOP

Meie talunimi? Ta ei näi meile pealiskaudsel vaatlemisel ütlevat kuigi palju. On ju need Lepiku, Uuetoa, Allika, Sillaotsa, Jaanijüri või Jürijaani jt. sarnased nimetüübid kõikides külates korduvalt samalaadilised ja väheütlevad.

See mulje siiski kaob esimesel lähemal süvenemisel ja teritatud võrdlusel naabrusnimedega. Märkame siin rahvalooringu teatavat osa ja on meie talunimi sellisena avar kultuurraamat omaette, mille üksikud lehed ulatuvad üpris kaugetesse aegadesse. Tähelepanelik lugeja loeb siit mõndagi. Kui vanad on esimesi talusid? Millised neist olid kord tähtsaimad? On talu elanud ümberasendusi? Kui suured olid esimesi talusid? Milline on olnud taluomanikkude nimi ja elukutse? Milline talu olnud esimesi külas? Millised hädaohud ja raskused kurnanud meie maad ja talusid? Ja paljudgi muud. Sisult on seeramat tuntavalt omapärasem ja eestipärasem meie perekonnanimest.*) Kui perekonnanimi loodi mõnede aastate kestel, on meie talunimed kujunenud sajandite jooksul. Kui perekonnanimi autoriks oli kaaluvalt mõis, siis talunime leidis eeskätt rahvas ise.

Igal juhul annab talunimede lähem analüüs igaühele tema kodukülas palju võimalusi oma koduümbruse lähemaks tundmaõppimiseks, mis õieti on ka nende ridade soov.

Talunime koosseis.

Suures osas koosneb meie talunimi 14., 15., 16. sajandil ja hiljem tarvitusel olnud isikunimest. Taludele, mil puudus oma rahvaleitud nimi, jäi sellisena püsima mõne endise esivanema või esimese omaniku isikunimi. Allakirjutaja nimekogudes (umb. 10000 peajasjalikult Harjumaad käsitavat talunime) leidub üle 50 liiki ristiusu talunime (Antsu, Andrese, Eeriku, Hindreku, Jaagu, Jüri, Madise, Mardi, Matsi, Mihkli, Lauri, Niglase, Tõnu, Tooma, Peetri, Pearn, Reinu jt.) igasugu kombinatsioonides. Kuid on ka talunimesid, mille kuju kindlasti (kuna nad siin ja seal esinevad korduvalt) osutab muistsele eesti isikunimemale. Talunimedest

*) Harjumaal näiteks, on ilmset võõrapärasust perekonnanimis (talupidajad 1919. a.) üle 60, talunimes aga vaevalt 0,5%.

nagu: Alo, Härma, Kaaro, Kauro, Lalli, Oti, Raigo, Kease, Mällo, Raadiko, Tani, Urma, Kõo, Miku, Pällo, Vane (valesti Vene — Venepõldse Inglistes!) jpt. võime küll lugeda välja talu muistset omanikku.

Teises suures osas on talunimi end tugevalt sidunud meie karmi loodusega, kuigi siin mõnedki nimed ühtlasi osutuvad ka muistseteks isikunimedeks (Hallik, Harjo, Metso, Tammo jt. — vaata J. Mägiste: Eestipäraseid eesnimesisid). See nimede osa ongi arvuliselt domineerivam. Sellesse ossa on kogunenud meie talunime rahvalooringu ilusaimad saavutused, meie rahva ilumeel ja leidlikkus, meie loodus oma karmuse, tagasihoidlikkuse, oma võluga: Allika ja Jänuallika, Mäe ja Ilumäe, Tamme ja Vanatamme, Kaisliku, Mändema, Nurme ja Ilunurme, Lepiku ja Unalepa (vist Unalõpe = Unapiiri!), Luitoja, Söenurme, Kadarpiku, Kivi-pealse, Umbvõhma, Männivilu, Karuluha ja teised sarnased nimeleutised, mis kahtlematult on parimaks aluseks ka meie praegu nii otsitavale perekonnanimemale. Selles osas on meie talunimel ka palju sarnasust meie külanimega.

Loomanimest eelistatakse miskipärast metslooma. Leiame Karu ja Oti (kumbagi Harjus paarkümmend korda!), Hundi ja Soe, Põdra, Rebase nimesid igasugu variantides. Isegi tarvas (muistne metshärg) esineb (Tarvaste, Tarva) Harjus mitmel korral, mis omalt poolt osutab meie talunime sageli uskumata suurele eale. Koduloomadest esineb sagedamini Härja nimi.

Kolmandas suuremas osas osutab meie talunimi taluomaniku ametile ja elukutsele. Leiame muistsele põlluharimisele juhtivaid, Sõõru, Ale, Põlendiku, Jäätma nimekombinatsioone. Hilisemale põlluharimisele juhivad eeskätt Välja, Põllu, Nurme, Rehe ja Veskiga tegelevad nimetused. Metsa ümbertöötamisest kõnelevad talunimed nagu: Tõrvaahju, Miilmardi, Söesauna jt., milliseid eeskätt leidub metsarikastes kolgastes. Tuntakse ka mesilastepidamist, millele osutab sageli esinev Vaha (Vahakõnnu, Vahanina jt.) nimi.

Meistrimehi nimetati endisel ajal seppadeks. Sepa talusid leidub meil küll vist igas külas. Leiame Raudsepa, Puusepa,

JOH. KÖHLER

„Ärkamine nõidusnest“

Rattasepa, Püttsepa, Luuasepa, Rätsepa, Kingsepa, Pottsepa, Mürsepa, Rihmasepa, Kangru ja Kangrusepa talusid. Esinevad ka Piirupuu, Savikoja, Kapa, Napa, Tõrrepõhja, Kõie, Naela talud. Hoolitsesti ka hinge ja ihu arstimise eest. Sellekohast tegevust osutavad Kupu, Nõidva, Võlumäe, Targamaa jpt. talunimed. Ka Hiie nimi esineb talunimena Harjumaal paar-kümne korda. Ei puudu ka Kalmu ja Linna (Linnamäe, Linnaaluste) nimetüübid.

Ka lõbust ja naljast peeti lugu. Pilli talud pole sugugi haruldased ja esinevad igasugu kombinatsioonides: Pilli-Indreku — Kaius, Pillijaagu — Laius-Tähkveres, Susipilli — Ravilas. Siia rühma kuuluvad ka nimed, nagu: Pulma-mäe — Inglistes, Kepsu-talu ja Kepsu-Jüri — Lagedil, Peomägi — Keilas. Tagasihoidlikku tögamise ilmet kannavad talunimed, nagu: Napsu, Viina, Sohimaa, Ilmatuma-Jaani, Pilge-Jüri, Hallikoti, Kilgi, Kerbu, Albi-Aado jt.

Omaette nimederühma moodustavad mõisaga seotud ametid (kiltri, kupja, kärnali, kütsari, koka, karjatse, vahi, kõrtsi), millede juures peatume, kui järgmine kord talunimedega kaudu katsume vaadelda meie talude endist suurust ja alalist ümberasendamist,

millest sageli tingitud ka uue ja vana nimed (Uuetoa, Vanapere, Mõisaaseme).

Talu ja küla

Meie talunime suurest vanadusest kõnelevad juba eespool toodud mitmed nimetüübid. Kindlasti on osa neist seoses küla nimega, üksikud ehk vastavast küla nimest vanemadki. Selleks paar näidet:

Taani hindamise raamatu koostamise ajal (1220—40) asus Ülemiste järve kaldal (arvatakse praeguse Mõigu kohal) suur ja jõukas Järveküla küla, mille järele ka Ülemiste järve hüüti Järveküla järveks. Sõjad hävitasid küla ja põhjasõjaaegsel põletamisel tehti seda nii põhjalikult, et küla kohale 1710. oli püsima jäänud ainult 2 sõdurite kasutada olevat rehetuba. Küla maadele rajati siis hiljem Mõigu mõis ja senistele mõisa mahajäetud maadele asustati 1732. a. talunik „Vanna Petri Peter“. Siit saigi alguse praegune 9 taluga Peetri küla Kurnal, kus muidugi ei puudu ka Peetri talu.

Praeguse Vääna asunduse läheduses mainib Taani hindamise raamat Carvanal (Kaarna, Karma või Karu(ala)!) küla, 1712. a. kirjade järele leidus siin veel Karma (praegu veel Väänas Karma ja Karu!) talu, mille kasutajaks oli Karma Marte Tõnno. Hiljem liideti küla maad Vääna mõisa maadega ja 1765. a. viidi viimased paar ta-

lunikku naabruse Kiia külla. Kiia küla omakord liideti 1780. a. ümber Väana karjamõisa, Peetrimõisa, maadega ja Kiia viimased talunikud viidi Ülejõe mõisa paepealsele kehvale karjamaale, kus seni asus üksik Mõhku talu, Kehva pinna tõttu aga uued talud hävinesid ja 1844. a. asus siin jälle üksik Mõhku talu, mille ümber on nüüd uuesti tekkinud kümnekonna pisitaluga Mõhku küla (Vanaja Uue-Mõhku ja Mõhku-Peetri talud).

Samuti on Nõmme talu (muistne pisimõis?) Raikülas olnud nimeandjaks praegusele Nõmme külale ja paljudki olemasolevad Kurena, Kõnnu, Liiapeksi, Imavere, Metspere, Kaarepere talud samanimelistele olemasolevatele küladele. Ürikuist leiaksime selle kohta huvitavaid materjale.

Kuid võime tuua ka vastupidiseid näiteid, kus üksik talunimi tõendab endise küla olemasolu. Selles mõttes on ju üksikute talude nimedki tähelepanuväärt: Mataküla, Kaheküla, Vabatküla, Kivi valla, Metsküla. Viimasenimelisi talusid leidub kogu Eestis.

Virumaal, kuskil Uhtna ja Kohala (muistne Tolgal) asundustevahelisel maalal on Taani hindamise raamatu järele asunud Mairise või Mairu (Mayris) küta. Kuid juba 1580. aastal, sõja järele, ei tea kohalikud elanikudki näidata küla asupaika. Kuid leitakse märkus 1550. aastast*) „Maire küla Kallepol ja Lammasab“ taludega. Ja Uhtna piiril asuva Lambasaba talu kaudu võime küla asupaika aimata praegugi.

Taani hindamise raamatus märgitud Nissi (millest ka Nissi kirik!) küla on vahepääl kadunud ja Ürjastega kokku sulanud. 1583. a. mainitakse veel kiriku juures Nisse Jürgeni talu. 1490. a. asutas Jürgen Vietinghof Raikülla Rakkarvo pisimõisa (muistne eesti suurtalu!), nüüd asub samal kohal kolm Rakkaru (Rökkaru) talu, endise Haneveere küla (talu?) kohal Ahnepere talud jne.

Neid näiteid võiks tuua palju. Kõik nad kõnelevad talu ja küla sõltuvusest teineteisest. Ürikuis loeme paljude niisuguste vanatalude nimesid, millised meid ühtlasi üllatavad oma keelelise erinevusega: Korjakive, Lehede, Põldsema, Rakkarvo, Libado, Põdralõpe, Nurmise, Mõisima, Uuetare, Orguse, Mägera...

*) „dorf Mayres mit dem gesinde Kallepol und Lammasap“ (Beiträge zur Kunde Estlands).

Talu ja perekonnanimi

Näib, et meie talunimi on saja aasta eest toimunud perekonna nimede andmisel olnud üheks suurimaks aluseks ja allikaks uutele nimedele. Seesuguseid tähelepanekuid võib teha kogu Eestis. Eriti aga paistab selles suhtes välja Lõuna- ja Edela-Harjumaa. Siin on pea kõik olemasolevad talunimed kasutatud perekonnanimedena ja paljudel kordadel leiame samanimelises talus ka samanimelise taluomaniku. Näiteks (1919. a.):

Kaius — Kambi talus: Jaan Kamp
 Juurus — Suitsu talus: Priidik Suits.
 Härglas — Rätsepa talus: Mai Rätsep
 Järlepas — Saarukse t.: Kustas Saaruks
 Kehtnas — Niuga talus: Jaan Niuk
 Raikülas — Loigu talus: Hans Loik
 Järvakandis — Mõisniku talus: Mihkel Mõisnik jne.

Üksikjuhtudel on nime kujundatud talu järele. Leiame:

Kuimetsas — Pruulijaago talus: Mihkel Õlle; Jägalas — Suigo t.: Suigum;
 Vaidas — Vanatamme talus: Jüri Tamme, Idla talus: Ann Iidel'i jne.

Paljudel juhtudel on aga nime veidi saksastatud ja peenendatud. Nii elavad: Rehetalus — Rehefeld, Allika talus — Allikhof, Viina talus — Veinberg, Mudaaugu talus — Tief; Saueaugu talus — Ton jne.

Eriti suurejoonelised naljahambad on olnud Järvakandi, Raiküla, Rapla ja Kehtna omanikud. Leiame siin uustaludele antud nimede hulgas kõikide Eesti linnade ja alevite eesti- ja saksakeelsed nimetused ja lisaks neile terve rida Euroopa suurlinnu! Samad nimed on aga antud ka taluomanikele ning lisaks sellele veel perekonnanimed, nagu: Grossfürst, Kleinfürst, Herzog, Kuningas, Mõisnik, Rütütel jne.!! Pole siis siin kandis sugugi suur üllatus, kui Mõisnik on kolinud Mõisniku talust Sikusauna, Videvik asub Koidu talus, Mats — Londonis, Leal — Lihulas, Kuningas — Kadakasaunas, Grosfürst — Väike-vürstis ja vastupidi.

Tõesti omapärane nimemuuseum Eestis!

Sellega seekord lõpetame. Näeksime meeldi, et praegune kodukaunistamine ulatuks ka korraldama sääraseid nimepadrikuid ning et uues kaunistatud ja rahvusliku omapäraga ilustatud eesti kodus ilutseks ka eestini.

Sulasrahva pulmalised

(Katke jutustusest „Suur pidu“)

ARVI MOOR

Pulmapäeva hommik jõudis.

Ilm on kergetuuline ja päikesepaisteine. Lõokene sillerdab Tõrrevitsa kohal. Peep Juudas, esimene pulmakülaline, tuli. Ta rinnavarust katab valge siidrätt ja seljas on tal uuevõitu must kuub. Ta õnnitleb kombekohaselt pruutpaari pulmapäeva hommikul ja kingib neile nagu jäärasarvedest konksudega.

— Kink pole suuremat asjaks, ütleb Peep Juudas, aga see on ese, mis peab olema perekonnas.

— Mida kõik ei oska meisterdada inimese käsi, ütleb Amanda.

— Jaah, ütleb Juudas, see polegi lihtne töö. See nõuab tõesti oskust ja aega, nagu kõik poleertööd. Istusin selle kallal kogu öö.

— Või poleertöö? küsib Amanda.

— Poleertöö, rõhutab Peep Juudas. Sarved on poleeritud, niisama ka aluslaud. Luu poleerimine pole lihtne. Mitu tundi pead sa teda nühkima lepasõe ja kriidipulbriga.

— Oojaa, muidugi, ütleb Amanda, see on vaev, mis nõuab tasu. Ta ulatab Juudasele toobi värske õllega. Juudas jooab, puhkab vahepeal ja jooab jälle.

Ta ütleb: — Õlu on suurepärane! — Ja jooab põhjani. Talle pakutakse veel, kuid ta ei joo enam, ta on kurguni täis.

Antonius on end riietand musta, ainult krae ja kaelaside on valged. Ta kutsub Peep Juudase ja annab talle ülesande. Ta jalutagu päikese käes ja hoidku silmad teele. Kui säält tuleb keegi kõrbja hobusega, siis on see lihunik Toomas Äss linnast, noorikuga. Neid peab võetama vastu väravas nagu kord ja kohus.

— Saan aru, ütleb Peep Juudas ja noogutab. Ta asetab käed kokku seljale ja kõnib toa ja aida vahet. Nii tal on täita oma suur ülesanne pulmapeol. Ta täidab selle uhkusega.

Ei kestagi kaua, kui Peep Juudas rühhib pooljoostes toa poole, pikkade käte vehkides.

— Linnarahvas tuleb! hõikab ta ja hingeldab.

Tõrrevitsa omad tormavad väravale, neli inimest, väikene Kaalu viies.

— Linnarahvas tuleb!

Kuid Peep Juudase vanad silmad on petnud. Ei ole Toomas Äss ega tema Lisavetta. On Tubarikud — mees, naine ja kaks last,

Ja vankripära küljes oheliku otsas longib lehamullikas.

Nad jõuavad väravasse, ütlevad tere ja kätlevad vastasolijaid. Nad teretavad ka Kaalu ja Peep Juudast ja käsivad oma lapsi ulatada teretuseks käed.

— Siin on mullikas Amanda, ütleb naine ja seob mullika lahti. Amanda ei oska ütelda midagi, ta on tumm. Ta seisab mullika kõrval ja hoiab teda kaelast. Ta silmad niiskuvad ja suunurgad tõmblevad. Ka Antonius patsustab looma, ka tema on sõnatu. Siiski viimaks ta saab mahti lausuda:

— Te tõite mullika.

Ja Amanda ütleb:

— Seda poleks olnud vaja.

Kuid ise hoiab kae mullika kaela ümber ja lisab:

— Loomad on olnud mu unistus.

Talle tungib jälle vesi silma, kuid ta pöörab selja ja silkitab mullikat.

Hobune juhitakse talli ette, mullika viib Amanda koplisse, kus söövad Sergiuse loomad ja ka tema ainukene loom, kits. Nüüd neil on kaks looma, kits ja mullikas. Kari kasvab.

Külalised ei lähe tuppa, ilm on soe, nad istuvad väljas. Siia on Sergius säändnud kaks pinki. Kuid Peep Juudas ei istu, ta pole harjund naistega lobisema, ja meestel on käimas külvijutud; need teda, piibumeistrit, ei huvita. Kuid tal on oma ülesanne. Ta jalutab teed mööda edasi, silmad valvel, uhke pika varrega piip hambus.

Möödub aeg, Juudas on jõudnud kaugele, säält tõuseb tolmpulv ja kostub vankrimüürin. See on kindlasti linnarahvas. Ja kellad kostuvad, kuljused. Peep Juudas pistab jooksma, talle sõidetakse järele. Ta nägu on higine ja leemendav, ta lõõtsutab ja suudab ütelda kogeldes:

— Tulevad... linna... rahvas!

Jah, muidugi, linnarahvas tuleb. Nad on juba väravas ja peatuvad. Toomas Äss ronib maha pukist ja ringutab, ja Lisavetta ronib maha pukist ähkides. Nad teretavad ja Lisavetta ütleb:

— Vabandage, et me tulime lihavankriga. Me olime sunnitud seda tegema, sest me laenasime tuttavale oma sõiduvankri, juba kevadel. Täni see tuttav aga pole meile näidand oma nägu,

JAAN KOORT
„Naisfiguur“ (skulptuur)

Siis Lisavetta nuhib vankripäras. Ta võtab riiete alt sea tagumise singi ja ulatab Antoniuusele. Nad on toonud pulmakingi. Ta on selle korralikult mähkind linasse. Suvel ei saa uskuda kärbseid ja tee on tolmune.

Nad lõkendavad mõlemad, Toomas ja tema Lisavetta. Ja kõhetud taluinimesed tõmbuvad eemale. Nad nagu kardaksid linnainimestega sattuda vastamiši, nagu vajuks maapind kokku nende all, kus nad seisavad.

Nüüd neil on kokku kaheksa külalist, ühes lastega. Ja Antonius, seasink käevarrel, kõnnib linnainimeste järele ja jubib neid. Ta ütleb:

— Oleks kena, kui siin oleks nüüd Andres Juuse, mees pilliga. Siis oleks rahval lõbus ja võiks koguni teha murul mõne tant-suuri.

Säärane jutt huvitab Lisavettat ja Tubariku lapsi.

— Miks ei ole siis Andres Juuset? küsib Lisavetta ja kõigutab puusi. Ta on alati tant-sust pidand lugu. Ta oleks teind tingimata Antoniuusega ühe polkatuuri.

— Kahju, ütleb Antonius, et ei ole pilli-

meest. Kuid ta tuleb õhtul. Õhtuks on kutsutud Andres Juuse.

— Siis me tantsime õhtul, ütleb Lisavetta ja kõigutab jälle ennast. Lisavetta istub ja Antonius laskub pingile tema kõrvale.

Amanda seisab nende läheduses. Ta on ühe kõrvaga kuulnud nende juttu.

Või nad kõnelevad tantsust. Ta astub lähemale. Ta paneb ennast maksma ja ütleb:

— Sa, Antonius, vii sink tuppa!

— Ma viin, vastab Antonius ja läheb.

Ja Amanda, pisut nagu pahane, ütleb Lisavettale:

— Teie rääkisite tantsust. Meil on kombeks, et pulmapäeval mees hoiab oma naise juure, ta ei tantsi teistega. Minu mees üldse ei tantsi, me kumbki ei tantsi.

— Ma saan aru, ütleb Lisavetta, et teie ei tantsi.

Ta mõeldab Amandat silmadega ja lisab:

— Varem te muidugi tantsisite?

— Varem küll, ütleb Amanda ja kisub jakihõlmad koomale. Tantsisin viimati jaanuaris, kuid juba siis tundsin pööritust.

— Kas olite siis juba kihlatud? küsib Lisavetta ja laiendab ruumi enda kõrvale.

— Jah. Me kihlusime juba detsembris, vastab Amanda.

Nende jutt lõigatakse katki. Säält tulevad Örnase omad ja köster tuleb abikaasaga. Peep Juudas on neid silmand kuuri otsast, kus ta popsis piipu.

— Nad tulid, räägib Juudas, esmalt Örnase omad ees, köster järele. Kuid siis köst-
rimantmi sudis piitsaga hobust ja nüüd nad sõidavad peaaegu kõrvuti, köster isegi pisut ees.

See on päris võidujamine. Tõlnumerest paistavad hobuste pead ja masinlikult liiku-
vad jalad. Kui nad jõuavad väravasse, on juba ootajad jõudnud neile jalutada vastu. Nad seisavad kõrvuti. Nii on tulijail neid kerge reas käelda.

Agaga, näe, säääl on Tubariku poiss katsund vankrit käega ja leidnud midagi. Päril elus-
looma. Ta nagu kuulis salapärast häält ja terav silm märkas teki liikumist.

Millised salalikud inimesed, need Örnase omad?

Nad on teki alla peitnud noore lamba, väike-
kese voona.

Kas ta pole olnud säääl lämbumise ohus? Ta ninasõõrmed tantsivad ja kõht kerkib ja vajub. Kuid nüüd on voonakese pea vaba ja ta tunnistab oma roheliste silmadega kõiki neid, kes seisavad tema ümber, kaelad õieli.

— Olge õnnistatud, helled inimesed! üt-
leb Antonius ja astub vankri juure. Ning Amanda lisab:

— Meil on olnud õnne.

Ta on rõõmust hellund. Talle tungib nutt kurku. Ta kummardub voona kohale, et si-
duda lahti tema jalgu. Tal on nõõriots sör-

mede vahel, ta rebib ainult sellest, jah, roh-
kem ei saa. Vesi valgu silmadele, ta ei näe midagi. Siis päästab Antonius vabaks talle jalad ja tõstab loomakese pästi vankrile.

— Te tõite utetalle, ütleb nüüd Amanda ja võtab Örnase pereema käe. Ta ei üt-
le rohkem, kuid ta hoiab kaua kätt ja pigistab.

Antonius kannab voona koplisse. Kui ta
tuleb tagasi, ütleb ta:

— Nüüd on meil loomi väikese maja-
pidamise jaoks. Oleks meil nüüd ka väi-
kene maalapp, vakamaa või kaks.

Sellepeale vastab Sergius:

— Maaga on kerge tulla toime.

Ja Lutmilla lisab:

— On's, seesaane, Tõrrevitsas maad vähe.

Nad vaatavad Sergiusega mõlemad üle ava-
rate põldude. Ka Antonius ja Amanda vaa-
tavad ja kõik külalised sirutavad kaelad
põldude poole, millel pole näha otsa ega
äärt.

Kas nad ei vaata kõik tagamaade suunas?
Jah, jumala rohtlaaned on need tagamaad.
Säääl on isegi metsa, lopsakad kasesalud, ja
maapind pole kivine.

Kuid Sergius ei lausu sõnagi. Ka Lutmilla
mitte. Aga miks on nii iseäralikud nende
vaated? Kas need pole täis lahkete lubadust?
Ja Antoniuuse süda? Kas nad ei kuule kõik
tema võimsaid südamelööke? Antonius läheb
aida varjule, najatub rinnuti kopliale ja vaa-
tab oma loomi. Imelikul kombel nad on hoid-
nud kokku, need kolm looma: kits, mullikas
valge voon.

Väike armas kolmik!

Kas see pisi pulmapidu ei kujune temale,
sulasele, siiski suureks päevaks!

MILVI

*Minu lemmik
hambapasta*

MILVI

*on parim ja
odavam kõigist.*

33
S.

ETA

4/5 EPHAG, TALLINN.

FRIEDA SELG

Kodulaul

*Helkjalt paistab mäelt mu kodutalu,
katus samblane ja sarik uhkelt hall.
Kõrge uibuaia taga kasesalu,
haavakahin, männitukk ja võsavall.*

*Mäeveerel maasik. Luhas läikleb jõgi.
Õitseb angervaks, säääl köömen, ristikhein;
rukkitolmu tuul siin kannab enda ligi...
Lõhnab viirukina männipalgest sein.*

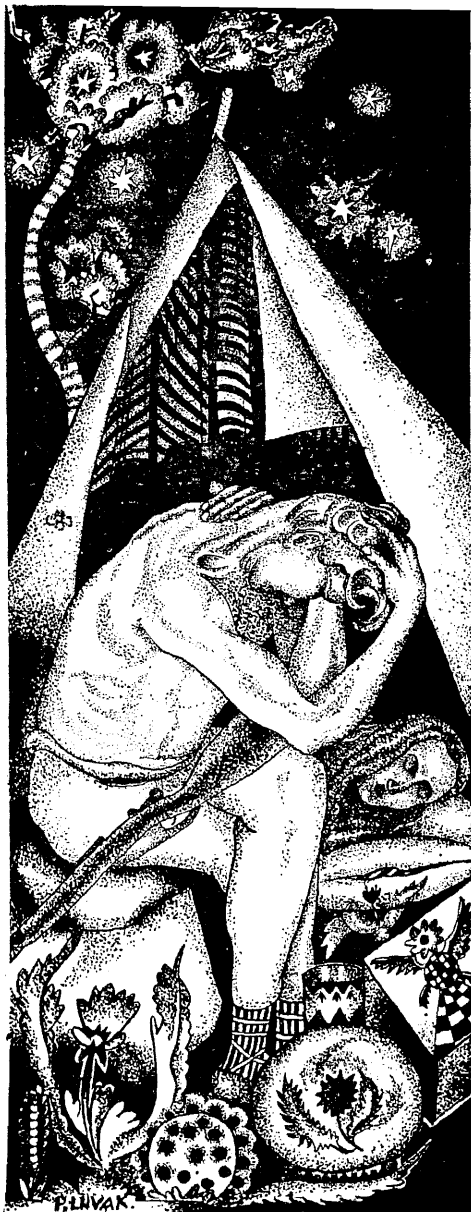
*Musta mulda all ja ülal taevasina,
rahu pannud siia kokku enda käed.
Linnulaulu siin ja päikse helkjat sära,
haljas org, jõevesi hele, salus mäed.*

*Tõstan käed ning püüan taevatähti,
kuldset kuud ja hõbe pilveveert.
Sünnimärgina rõõm kasvand põue külge.
Minu koduilul pole otsa — äärt!*

P. LIIVAK

„Sõnajala õis“ (graafika)

H U U M O R

L U P S

MANFRED KYBER

Härra Lups oli varblane. Tema proua nimi oli proua Lups. Sest nime suhtes seavad naised end mehe järele.

Oli kevad ja proua Lups istus oma munadel. Härra Lups oli toonud toitu ja nüüd istus ta pesa serval ja vahtis päikesesse.

„Inimesed ütlevad alati, et varblased on häbematud ja riiakad,“ mõtles proua Lups, „millega nad muidugi mehi mõtlevad. Oma mehest ma seda õieti ei leia. Valminud abieluvarblane ta veel pole, ent temast saab see.“

Härra Lupsil hakkas igav.

„Ma tahaksin ka munadele istuda.“

„Ei,“ ütles proua Lups — mitte jonnakusest, vaid pedagoogilisest veendumusest.

„Piips!“ ütles härra Lups, „need on ka minu munad!“

„Ei,“ ütles proua Lups — jällegi ainult pedagoogilisest veendumusest.

Härra Lups lõi ärritatult tiibadega.

„Minul on õigus munadele istuda, mina olen isa!“ karjus ta.

„Ära nii tiibadega laiuta,” ütles proua Lups, „see ei kõlba, vähemalt siin pesas. Muide teeb see mind närviliseks. Teie, mehed, peate aga kohe tiibadega laiutama. Võta minust eeskuju. Olen alati rahulik. Muidugi on need sinu munad. Aga nad on rohkem minu munad kui sinu munad. Seda ütlesin ma kohe. Mõttele, et sa abielus oled.”

„Seda mõtlen ma lakkamatult,” ütles härra Lups. „Aga sa ütlesid varem teisiti. See on ebaloogiline.”

„Ära sega mind oma loogikaga,” ütles proua Lups, „meie oleme abielus ja mitte loogilised.”

„Nii,” tegi härra Lups ja laksutas ägedalt nokaga.

„Kas sina seda ei leia???”

Härra Lups lakkas laksutamast.

„Ja, ja, mu armas,” ütles ta.

„Temast saab asja,” mõtles proua Lups.

„Ma lähen nüüd klubisse,” ütles härra Lups ja puhastas oma sulgi.

„Sa võiksid ka kord munadele istuda,” ütles proua Lups täis etteheidet, „ma istun siin juba kogu ennelõuna. Usud sa, et see mingi lõbu on? Pealegi on need sinu munad.”

Härra Lups arvas nüüd, et päike lakkab paistmast. Aga ta paistis siiski.

„Minu nokk on vait!” karjus ta. „Asja tahtsin ma munadele istuda, siis olid need sinu munad. Nüüd tahan ma klubisse minna, seal on nad minu munad. Kelle munad nad siis lõpuks on?”

„Ära karju nii,” ütles proua Lups, „muidugi on nad sinu munad. Juba enne ütlesin ma sulle seda.”

Härra Lupsil hakkas pea pöörutama.

„Sa eksid,” ütles ta tumedalt.

„Naised ei eksi kunagi,” ütles proua Lups.

„Hea küll, mu armas,” ütles härra Lups ja istus munadele, mis polnud tema munad ja ja olid siiski tema munad.

„Mehed on nii tähelepanematud,” ütles proua Lups vaikse lautusega, „ka sina oled elus liiga vähe naise kätt tunnud.”

„Oo, siiski,” ütles härra Lups ja heitis pilgu oma naise küüntele.

Proua Lups hoidis kõrva tähelepanelikult munade juures.

„Üks piiksub juba munas,” ütles ta õnnelikult.

„Siis tuleb üks plika,” ütles härra Lups. Proua Lups vaatas oma mehele teravalt otsa.

„Muidugi,” ütles ta, „tuleb plika. Intelligentid areneb kiiremini.”

Härra Lups vihastus ja haudus.

„Aga esimene, kes munast tuleb, on pois!” ütles ta järsku.

Proua Lups jäi üsna rahulikuks.

„See, kes varem piiksub, tuleb ka varem munast,” ütles ta, „nii siis tuleb plika. Ja nüüd lase mind ennast munadele. Asi läheb kriitilisemaks. Seda oskavad naised paremini. Peale selle on need minu munad.”

„Hea küll, mu armas,” lausus härra Lups. Veidikese aja pärast tuli esimene munast. See oli pois.

Härra Lups nokitses enda kallal ja siristas kahjurõõmsalt.

„Näed sa,” ütles proua Lups, „seda ütlesin ma sulle kohe. Tuleb pois. Aga teie peate kõik ikka paremini teadma.”

Härra Lups ajas noka nii laiali kui ei kunagi enne. Veel laiemale ajada polnud anatoomiliselt mõeldav.

Aga ta ei saanud teha häält.

Siis sulges ta noka.

Lõplikult.

„Nüüd on ta täiesti arenenud, saab õnnelik abielu,” mõtles proua Lups ja aitas ka teistel hoolikalt munast väljuda.

„Nüüd sa pead klubisse minema, armas mehekene,” sirtsus ta. „Sa vajad meellelahutust. Ma palusin sind ammu juba seda teha. Tagasi tulles tood toitu kaasa.”

„Hea küll, mu armas,” ütles härra Lups.

— — — — —

Härra Lups pidas klubis kõne.

„Meie oleme mehed! Tegusid peame nägema, tegusid!” karjus ta žestikuleerides tiibadega.

— — — — —

Proua Lups soojendas pesas oma pisikesi.

„Tema nime peate teie kandma kõik. Teid peab Lupsideks hüütama,” piiksus ta õrnalt. Sest nime suhtes seavad end naised meeste järele.

Rongaisa

Jakob Krakal-Kakal oli juba kaunis vana rongaisa. Kuid — ta tegi veel ikkagi kõrvalhüppeid. Eriti sageli kohtus ta kaljustikus oma nõbuga, hallirinnalise vareseneiuga. Seal ta siis armatses, selle asemel, et nautida loodusilu, nagu seda teevad kõik viisakad inimesed. Sest selleks on ju ometi loodud kaljustikud. Nüüd jäi küll kaljude neitsilikkus puutumata, kuid muidu oli see kurb.

„Krah,” ütles Jakob Krakal-Kakal ja laskus elegandilt oma pesa servale.

„Jakob,” sõnas talle proua Krakal-Kakal, kes koduselt oma munadel istus, „kus on tellitud vihmaussid?”

„Vihmausse on tänavu raske saada. Suure vaevaga leidsin ma ühe ning sellegi neelasin ma kogemata alla.”

Vanamehel oli kogemusi niisuguseis asjus.

„Kus sa olid, Jakob?” küsis jällegi naine.

„Ma ütlesin sulle juba,” kostis Jakob, „ot-sisin kõik põllud läbi. Olen surmväsinud. Pealegi olen ma külmetanud.”

„Pigemini oled sa higine. Kuule, kas ei kannu sa nõbu tuhkhalle sulgi rinnal?”

„Mis ma tean? Võimalik, et ta tuhkhalle sulgi kannab.”

„Jakob,” ütles proua Krakal-Kakal, „su kuue küljes on üks tuhkhall sulg.”

„Ma muutun halliks,” seletas Jakob, „pole ka ime!”

Ning ta puhastas oma kuue võõrast sulest.

„Jakob — kraaksu tõtt! Sa oled poltugaam. Häbene! Pfu!”

Jakob laskis süüdlaselt oma pika noka lon-gu. Ent oma rongahinge põhjas vandus ta kät-temaksu.

„Krah!” ütles Jakob ja lendas minema. Lendas käo juurde.

„Olen kuulnud, teie jagavat mune. Soovik-sin üht saada.”

„Heameelega,” vastas kägu.

„Ent enam kui üks, kõige rohkem kaks vihmaussi võin ma selle eest teile maksta. Olen abielus ja ei tohi endale lubada mingi-suguseid liialdusi.”

„Palun sellest jätkub, teen seda ju päi-jast linnusõbralikkusest,” oli kägu nõus.

„Võtaksin muna kohe kaasa,” arvas Ja-kob.

„Ei, see ei lähe,” ütles kägu mürgiselt. „Munemine on produktiivne tegevus. Seda ei leidu niisama tagavaraks. Seks on vaja meeoleolu. Õieti peaks seda üks vanem lind isegi teadma.”

Jakob tegi nii, nagu ei teaks ta midagi.

„Millal võin ma siis selle järele tulla?” küsis ta siis.

„Ma toimetan ta ise teile, tean rongapesa,” ütles kägu vastutulelikult.

„Ärge parem tehke seda,” ütles Jakob, „võiksite aimamata raskustele komistada. Ma toon ta ise ära.”

Mõne päeva pärast lendas Jakob naise selja tagant pessa. Tal oli muna noka vahel, ettevaatlikult pistis ta selle naise undruku-sulgedesse. Siis lendas ta ära — rõõmust kraaksudes. Lühikese aja pärast lendas ta tagasi ning laskus pesarindele. Ei ütelnud isegi „kraaksu” tervituseks, vaid pööras sel-ja naisele. Lausus siis üle öla. „Pea,” ütles ta, „mis muna see on?”

„Mis munad reed ikka võivad olla, vastas proua,” meie munad — rongamunad.”

„Pea — kraaksu tõtt. Sul on üks võõras muna pesas!”

„Ah, sa mõtled seda väikest, mille sa mulle täna alla pistsid?” küsis proua. „Ma imesin ta tühjaks. See oli ometi tähelepane-likkus sinu poolt tellitud vihmausside eest, mida sa ühel päeval unustasid. Eks?”

Jakobil oli tunne, nagu peaks ta ise hak-kama munema.

„Loomulik,” ütles ta ning vaatles oma naist rongasilmadega. Mitte kaua. Sest proua Leal oli ilme noka ümber, ma ütlen ilme, mida ei oska kirjeldada, mida ei mõista see, kes pole näinud säärast ilmet.

Jakob elas saja aastani. Ent seda ilmet ei unustanud ta. Ka ei leidnud ta laitmatul mustal kuuel enam kunagi üht tuhkhalli sulge.

See tähendab: ta puhastas end igakord hoolega puhtaks.

Aktsiaselts „EESTISIID“

soovitab oma lõõstuse
moodsaid ja uudseid

R I I D E I D

Hinnad alandatud suurel kui ka väikesel müügil.
Alati saadaval kupongid ja restid.

VABRIKU LADU:

TALLINN, Viru tän. nr. 5, tel. 447-87

TALLINN, Viru tän. nr. 14, tel. 443-97

TALLINN, Laadaplats nr. 70

TARTU, Aleksandri tän. 6, tel. 1-95 ja

Poe tän. 2, tel. 10-17

VILJANDI, Tartu tän. 1-a, tel. 30

PETSERI, Turuplats 17, tel. 1-19

NARVA, Peetri plats 1

NOORSOO TÖÖMAILT

ÜENÜ X ringkonna piduõhtu tegelasi 17. V 1936. a. Tormas

ÜENÜ X ringkonna pidustusilt

ÜENÜ X ringkonna pidustused toimusid 17. V 1936. a. Torma Lullikatku rahvamajas. Esindatud olid Torma, Vaiatu, Kõnnu-Nõmme, Võtikvere ja Adrakõ osakonnad, Puudus täiesti Laius-Tähkvere osakond. Lõvi osa organiseerimise töös pidustuste kava täitmisel langes Torma osakonnale, neist kõige suuremale ja aktiivsemale. Enne pidustusi oli kogumine koolimajja, kus Keskjuhatuses esindaja nrsl. Uudeküll esines referaadiga ja informatsiooniga, millele järgnesid läbirääkimised, mis puudutasid osakondade sisemisi asju ja tuleviku kavatsusi. Öhtuses kavas oli nrsl. Uudeküllil peakõne, ühendatud segakooride kontsert ja Torma osakonna ettekandel Kitzbergi „Libahunt“, mis nrsl. M. Roos'i juhatusel oli põhjalikult valmistatud ette ja läks hästi korda. Üldse võis ringkonna aktsiooniga rahule jääda.

Lisaks pilt ringkonna päevalt. Pildilt puudub Võtikvere ja osa Kõnnu osakonna tegelasi, kes jäid hiljaks.

Tormalane.

ÜENÜ Sikana osakond

Osakond avas oma spordihooaja Alustes 3. mail k. a. murdmaajooksuga 3,5 km. Esikohale tuli nrsl. Rich. Vaino, 2) nrsl. Anti Sternfeldt ja 3) Aluste rühma noorkotkas J. Vilter. Esikohale tulijaile oli auhinnaiks hõbe-medal ja järgmisele viiele kohale tulijaile diplomid.

Vändra osakond

ÜENÜ Vändra osakond pidas 29. märtsil oma korralist aastapeakoosolekut. 1935. a. aruanne ja 1936. a. eelarve võeti vastu üksmeel.

Harude tegevusest andsid ülevaateid harude esimehed ja nagu selgus neist aruandest, tehakse harudes nimetamisväärset tööd.

Raamatukogu haru on muretsenud aasta jooksul juurde umbes 60 raamatut. Raamatukogul lugejaid on umbes 100, kellest 30—40 isikut käivad igal pühapäeval raamatuid vahetamas.

Kirjandusharu korraldada on Vändra alevikul lugemislaua, mida igapäev külastab umbes 50—60 lugejat. Ajakirju lugemiseks antakse välja allkirjade vastu.

Spordiharu tegevuskava eelolevaks suveks on õige tegevusrohke.

Koduuurimisharu on kogunud juba üsna rohkesti materjali ja osa neist oli toodud koosolekule tutvustamiseks.

Valimisel suurendati juhatus 5 liikmelt 7 liikme peale: P. Maurer, A. Männik, A. Tekko, P. Sipelgas, E. Raun, A. Varik ja V. Holts.

Harusid tegutseb osakonnas neli ja nende tegevust juhtis mullu ning juhivad tänava järgmised isikud:

Kirjandusharu: A. Tekko, E. Tammsoo, Erv. Riemann.

Raamatukogu haru: A. Männik, A. Kont ja K. Koger.

Spordiharu: A. Männik, A. Kont, Ed. Taat, P. Sipelgas ja V. Holts.

Kodu-uurimisharu: A. Tekko, P. Maurer, A. Varik.

Pärast koosolekut näidati ühistegevussisulist filmi „Tee tõusule” ja Rapla Tarvitajate Ühingu pidustusi.

ÜENÜ Väandra osakond korraldas 14. aprillil Väandra alevikus valsside õhtu. Peole oli ilmunud inimesi kuni 20 km tagant. Tantsukavas oli iga teine tants valss ja iga

kolmanda tantsu valikõigus daamidel. Vahepalana kanti ette „Hümn Väandrale” autori poolt keelpillide saatel.

Tantsuks mängis rahvuslik jazz „Vändra polka” suurendatud koosseisus.

Nimetatud õhtuid on osakond korraldanud varemgi ja alati suure menuga. Mullu korraldati isegi auhindadega tantsu (valssi) võistlus.

Kirjandust

A. Puškin: „Valik luulet.”

Lüürika, eepika, draama. Tõlkinud A. Oras, B. Alver, H. Talvik, P. Viiding. „Maailmakirjandus” nr. 1. Eesti Kirjanduse Selts, 244 lk. Hind 3 kr. 75 s.

Ei juhtu tihti, et meil antakse mõne suure luuletaja loomingust tema paremik. Tänu dr. A. Orase hoolele jõuab nüüd lugejate kätte valik vene geniaalse kirjaniku A. Puškini lüürikast, jutustavast luulest, olulisema osa „Eugen Oneginist” ja paar lühemat näidet isegi draamadest. Ühes kirjandusloolise sissejuhatusega annab see teos võimaluse mõistmiseks, kes on Puškin ja kui suur ta on. See valik rikastab eesti kirjandust paljude heade värssidega ja suudab pakkuda elamusi kõigile, nii vanema- kui uuema-maitselistele. Teos on esimene number tõlkeseeria „Maailmakirjandus” aastakäigust, mille ülesandeks on eesti keeles tuua klassilisi teoseid, mis tänapäevgi üllatavad oma sisukusega ja mille väärtus enam ei vanane.

Dr. A. Heilborn: „Darvin.”

Tema elu ja õpetus. Tõlk. Ann Tamm. 132 lk., piltidega, hind 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Darwini õpetuse põhivaated on meie üldsusele juba ammu tuttavad: nad tõid kaasa värske ja karastava puhangu usuellu, ühiskonnaellu ja üldse elukäsitusse. Käesolev raamat näitab aga Darwini isikut: tagasihoidlikku meest, kes ei arvanud enesest kuigi palju, suurt töötegitajat, kes arstis oma haigusi tööga ja kes ilma tööta oleks vist pidanud varakult surema, näitab otsekohest, ustavat, lihtsat südant ja peent humoristi. Ja käesolev raamat näitab veel, kuidas Darwini õpetus tekkis: kuidas poisike korjas putukaid, kuidas noormees tegi pika uurimisreise väikesel purjelaeval, kuidas välgatasid esimesed mõtted, kuidas kolossaalne töö ja tähelepandud faktide hulk sünnitasid uue õpetuse, ilma et isik oleks seda püüdnud. Ühtlasi saame ümmarguse ja selge pildi darvinismist. Darwini elulugu oleks kasulik eriti noortele, kel tarvis õppida tööd tegema, kasulikult aega kulutama ja iseäranis nendele, kellel on huvid loodusteaduse vastu.

Oliver Goldsmith: „Wakefieldi kirikuõpetaja”

Romaan. Inglise keelest Joh. Silvet. 270 lhk., värvilise pildiga, autori pildiga ja pikema kirjandusajaloolise sissejuhatusega. Hind 3 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Vana, kuid elujõuline ja paljuütlev asi on huvitav. Seda tõendab ka „Wakefieldi õpetaja”, mis on kirjutatud juba 1760-dail aastail, kuid ei mõtlegi jääda veel igavaks; vastuoksa — ta levib ikka uutesse keeltesse ja ilmub uutes trükkides. Romaanis kujutatakse kirikuõpetajat, keda ei näidata meile kirikus, vaid oma perekonnaelu juhtimas. Ta on küll kõva moraaliga, kuid on lahtise mõistusega ja õieti arusaav tõsielu nähtusist. Teose tegevuse põhjustajaiks on kirikuõpetaja ilusad tütre, kellele ilmub austajaid. Sellest tekkinud sündmustiku keerises näeme inglise tolleaegset perekonnaelu, armuelu kombeid, kosimist, naiserõovimist, seltskondliku elu omapärasusi, kõlblaid vaateid, väga isesugust vanglat ja kõige keskel raudset kirikuõpetajat, kes võitleb nagu väejuht lahinguvälja paljavamal rindel. Romaan on kohati resoneeriv, tundetsev, kuid põhiliselt jääb hoogsa, tugevaks ja peidetult humoristlikuks.

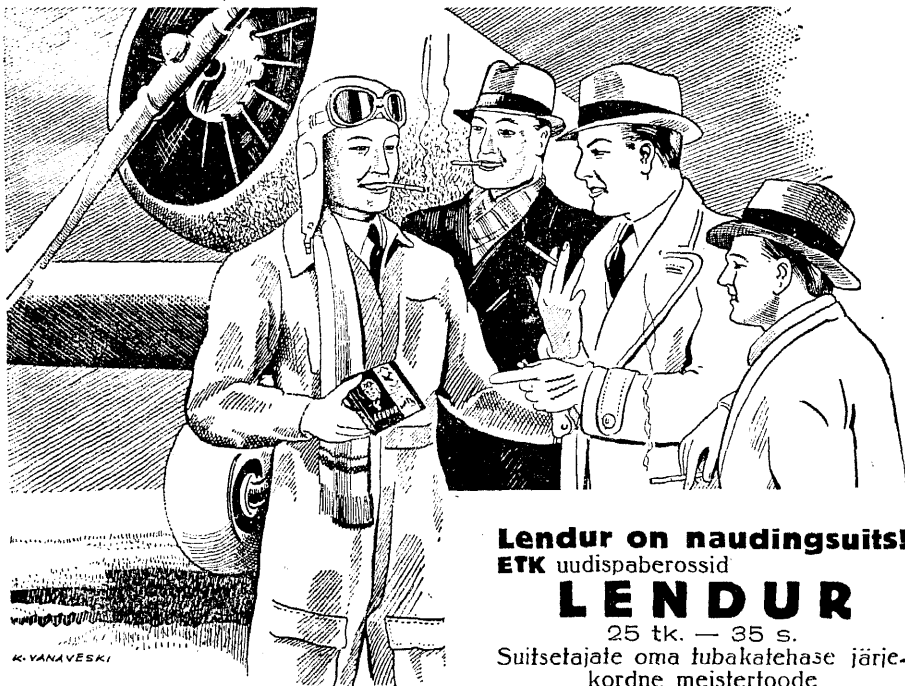
A. M. Tallgren: „Euroopa muinasaeg pronksaja algusest ajaloolise ajani”

Tartu Ülikooli Arkeoloogia kabineti toimetused V. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus 1927. 180 lk., 92 joonise, kriiditahvli ja sünkronistliku tabeliga.

Kasustades uuemaid teaduslikke saavutusi arkeoloogia alal, annab teos lugejale lühikese kuid selge ülevaate inimsoo arenemisest umb. a. 2500 e. Kr. kuni esiaja lõpuni, s.o. näit. Eestis ja Soomes 13. sajandini p. Kr. Teksti selgitab hulk pilte, mis annavad tüübilisi näiteid muinasjäänuseist. Esitatud on näiteks muistsete losside varemmed Kreeta saarelt, erisuguseid kalme ja teisi mälestusmärke, kõigepäält aga selliseid muinasjäänuseid nagu relvu, ehteid, tarbeasju jne., mille varal rekonstrueeritakse rahvaste ajalugu muistsetest ajast, millest kirjalikke allikaid veel pole. Raamatule juurelisatud sünkronistlik tabel aitab lugejat orienteeruda erikultuuride arengus ja vastastikuses suhtlemises. See on raamat, mis huvitab iga lugejat — ka mitteajaloolast.

Uusi Võidupühaks sobivaid näidendeid.

- E. J. Voitk'i: „Valga langes” Draama 3 v.
 J. Jaik'i: „Särumeeste rügement”. Näidend 3 pildis.
 Ed. Nukk'i: „Isamaa ilu hoieldes”. Näidend 3 v.
 B. Luide-Kangermann'i: „Need kes vabastasiid kodumaa”. Draama 2 v.
 A. Teppan'i: „Parun süütepommiga”. Komöödia 3 v.
 ja teisi suvihooajaks kohaseid lavateoseid.
 A. Antson'i: „Muretute ülemlaul”. Nali 2 v.
 T. Braks'i: „Võsavennad”. Külakomöödia 3 v.
 T. Braks'i: „Tantsuproffessor”. Külakomöödia 3 v.
 A. Mälk'i: „Mees merelt”. Näidend 4 v.
 J. Jaik'i: „Esivanemate kuld”. Rahvatükk 3 v.
 E. J. Voitk'i: „Laternasüütaja tütar”. Näidend 3 v.
 Elmo Ellor'i: „Naismetsavaht”. Külakomöödia 3 v.
 A. Sepa: „Päikese poole”. Näidend 3 v.
 A. Sepa: „Viimane Mühlheim”. Draama 4 v.
 Tellida Autorikaitse Ühingust, Tallinna postkast nr. 160. Kunstihoone, telef. 456-43.

Lendur on naudingsuits!
 ETK uudispaberossid

LENDUR

25 tk. — 35 s.

Suitsetajate oma tubakatehase järjekordne meistertoode

ÜENÜ Keskjuhatus – Soome-Ugri Kultuurkongress

Rahvuslikud pidustused (Killapidu)

27. juunil 1936. a. kell 6 õhtul Tallinna staadionil.

K A V A S :

rahvatantsud, rahvamängud, rahvapillide muusika, võimlemise ettekandeid j.n.e.

AUTORID JA JUHID: E. Iida, H. Visnapuu, U. Toomi E. Türk j. t.

Võtke osa pidustusest!

Pidustusfest võtab osa kuni 1000 tegelast.

Jälgige reklaami!

Tegev-toimetaja: Vold. Vent. Vastutav toimetaja: August Meikop. Toimetus: Erika Viirsalu, Arvi Moor, Leo Soonberg, H. Tarand. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lembitu 20. Trükikoda „Estotrükk” Tallinn, S. Karja 8. 1936. a.

OODATUD KÜLALINE

„UUS EESTI“

on sisukam, suurem, huvitavam ja sealjuures odavam 7 korda nädalas ilmuv ajaleht.

Vähese rahaga saate tellida Eesti parima ajalehe.

„UUS EESTI“ TELLIMISHINNAD ON:

	„Uus Eesti“	„Uus Eesti“ koos „Tallinna Postiga“	„Uus Eesti“ koos „Põllumajandusega“	„Uus Eesti“ koos „Põllumajanduse“ ja „Tallinna Postiga“
1 kuu	Kr. 1.40	Kr. 1.55		
3 kuud	” 3.50	” 3.95	Kr. 4.—	Kr. 4.45
6 ”	” 7.—	” 7.80	” 7.85	” 8.65
12 ”	” 13.50	” 15.—	” 15.—	” 16.50

TELLIGE OMALE „UUS EESTI“ VEEL TÄNA.

„Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjalide kauplused

soovitavad noortele sõpradele:

õppeabinõusid ja kooliraamatuid.

Suures valikus lastekirjandust,
kõiksugu kirjutusmaterjale,
joonistus- ja maalimistarbeid.

Igasuguseid mängu, nagu: doomino, pildi ja
numbri lotto, kitsemäng, ümbermaa-
ilma reis, kvardett jne.

Peale nimetatud mängude on meil suures valikus
kummipalle ja täispuhutavaid kummiloomakesi,
pildiaabitsaid, pildi- ja maalimisraamatuid, jne.

Hinnad lastele ja noortele väga soodsad.

Meie raamatu- ja kirjutusmaterjalide kauplused asuvad:

Jaani t. 6 ja Pikk t. 2

Tel. 446-11.

Tel. 428-83.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

Pikk 2,

Oma telefoni keskjaam 428-83.